

Barns och vårdnadshavares delaktighet i den småbarns- pedagogiska verksamheten

Eva Edgren

Masterarbete
Sociala området, HYH
2017

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Sociala området HYH
Identifikationsnummer:	5715
Författare:	Eva Edgren
Arbetets namn:	Barns och vårdnadshavares delaktighet i den småbarnspedagogiska verksamheten
Handledare (Arcada):	Carina Kiukas
Uppdragsgivare:	Barnavårdsföreningen Finland r.f.
<p>Sammandrag: Syftet med forskningen är att belysa hur vårdnadshavarna ser på sin egen och på sina barns möjlighet till delaktighet inom den småbarnspedagogiska verksamheten samt vilken form av delaktighet som skulle kännas meningsfull. Frågeställningarna är: På vilket sätt upplever vårdnadshavarna att de har möjlighet att påverka planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamheten inom småbarnspedagogiken? På vilket sätt upplever vårdnadshavarna att deras barn har möjlighet att påverka planeringen, förverkligandet, och utvärderingen av verksamheten inom småbarnspedagogiken? Vilken form av delaktighet upplever vårdnadshavarna som meningsfull för egen del? Vilken form av delaktighet upplever vårdnadshavarna som meningsfull för sina barns del? Bakgrund: De nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik tas i bruk 1.8.2017. I de nya grunderna betonas vårdnadshavarnas och barnens delaktighet starkt. Metod: Som datainsamlingsmetod används två fokusgruppdiskussioner och en personlig diskussion med sammanlagt sju respondenter. Det transkriberade materialet analyseras genom innehållsanalys. Resultat: Vårdnadshavarna saknar tillräcklig insyn i barnens vardag inom den småbarnspedagogiska verksamheten för att kunna uttala sig om barnens delaktighet. Kommunikationen mellan vårdnadshavare och personal är delvis bristfällig. För vårdnadshavarnas del bygger delaktighet på samarbete. Ur vårdnadshavarnas tankar kring barnens delaktighet kan man urskilja synen på det kompetenta barnet med tanken om barnet som aktiv aktör i utformandet av sin vardag. Konklusioner: Personalen behöver bli bättre på att kommunicera med vårdnadshavarna och utveckla strategier för att belysa barnens vardag inom den småbarnspedagogiska verksamheten för vårdnadshavarna. Formen av delaktighet som vårdnadshavarna upplever som meningsfull är diskussioner kring pedagogik och aktuella teman. För barnens del anses det meningsfullt att vara delaktig i konkreta vardagliga situationer som direkt påverkar barnens kompetens och trivsel inom den småbarnspedagogiska verksamheten.</p>	
Nyckelord:	Delaktighet, småbarnspedagogisk verksamhet, grunderna för planen för småbarnspedagogik, barn, vårdnadshavare, samarbete
Sidantal:	62
Språk:	svenska
Datum för godkännande:	22.5.2017

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Master's Degree in Social Services
Identification number:	5715
Author:	Eva Edgren
Title:	Children's and caregivers participation in daycare
Supervisor (Arcada):	Carina Kiukas
Commissioned by:	Barnvårdsföreningen Finland r.f.
<p>Abstract:</p> <p>Aim: the aim is to illustrate caregivers and their children's experience of participation in daycare and what kind of participation they would find meaningful. Key questions are: How do caretakers find their own possibility to participate in planning, actualizing and evaluating the practice in daycare? How do caretakers find their children's possibility to participate in planning, actualizing and evaluating the practice in daycare? What kind of participation would caretakers find meaningful on the behalf of themselves? What kind of participation would caretakers find meaningful on the behalf of their children? Background: The new national core curriculum for daycare, starting from August 1st 2017, emphasizes strongly both caregivers and children's participation. Method: as a method two focus group discussions and one individual discussion is used. Result: The caregivers don't know enough about their children's day at the daycare to be able to comment about their participation. The communication between caregivers and teachers doesn't always run smoothly. The caregivers define participation in daycare from their own point of view as cooperation. Caregivers find their children as competent persons who like to take part in modeling their environment. Conclusion: The teachers need to develop strategies for communication and to illustrate the day of the child at the preprimary education for the caregivers. The caregivers would like to participate in discussions about pedagogy and current topics. The caregivers think their children would like to participate in everyday events that improve their competence and well-being.</p>	
Keywords:	Participation, preschool, national core curriculum for daycare, children, caregiver, cooperation
Number of pages:	62
Language:	Swedish
Date of acceptance:	22.5.2017

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala YAMK
Tunnistenumero:	5715
Tekijä:	Eva Edgren
Työn nimi:	Lasten ja huoltajien osallisuus varkaiskasvatustoiminnassa
Työn ohjaaja (Arcada):	Carina Kiukas
Toimeksiantaja:	Barnavårdsföreningen i Finland r.f.
<p>Tiivistelmä: Tavoite: Tavoitteena on selvittää huoltajien kokemusta omasta ja lapsensa osallisuudesta varhaiskasvatustoiminnassa. Tutkimuskysymykset ovat: Miten huoltajat kokevat mahdollisuuttaan osallistua varhaiskasvatustoiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arvioimiseen? Miten huoltajat kokevat lastensa mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatustoiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arvioimiseen? Mikä tapa osallistua olisi mieluinen huoltajien näkökulmasta? Mikä tapa osallistua olisi huoltajien mielestä mieluinen lasten näkökulmasta? Tausta: 1.8.2017 käyttöön otettavassa varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan lasten ja huoltajien osallisuutta toiminnassa. Menetelmä: Menetelmänä käytetään kahta fokusryhmäkeskustelua ja yhtä henkilökohtaista keskustelua. Tulos: Huoltajilta puuttuu tarpeeksi tarkka näkemys heidän lapsensa arjesta varhaiskasvatustoiminnassa, jotta he voisivat lausua mielipiteensä lapsensa osallisuudesta. Huoltajien näkemyksen mukaan osallisuus perustuu yhteistöhön. Kommunikaatio henkilökunnan ja huoltajien välillä on osittain puutteellista. Huoltajat määrittelevät osallisuutta yhteistyönä. Huoltajat näkevät lapsensa päteväksi, aktiivisena toimijana. Päätelmä: Kommunikaatiota henkilökunnan ja huoltajien välillä pitää parantaa. Henkilökunnan täytyy luoda tapa välittää huoltajille tieto lapsen arjesta varhaiskasvatustoiminnassa. Huoltajat pitävät keskusteluja pedagogiikasta ja ajankohtaisista teemoista mielekkäänä tapana osallistua ja vaikuttaa toimintaan. Lapsille on mielekästä osallistua arkisiin tilanteisiin, jotka suoraan vaikuttavat lasten osaamiseen ja viihtyvyyteen.</p>	
Avainsanat:	Osallisuus, varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma, lapsi, huoltaja, yhteistyö
Sivumäärä:	62
Kieli:	ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	22.5.2017

INNEHÅLL

1	INLEDNING	8
2	BAKGRUND	9
2.1	Delaktighet som en del av de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik.....	10
2.1.1	<i>Planering, förverkligande och utvärdering av planen för småbarnspedagogik ...</i>	<i>11</i>
2.1.2	<i>Barnets plan för småbarnspedagogik</i>	<i>12</i>
2.1.3	<i>Verksamhetskulturen</i>	<i>12</i>
2.1.4	<i>Lärmiljön</i>	<i>13</i>
3	TIDIGARE FORSKNING	13
3.1	Fördelar med delaktighet för vårdnadshavare och barn under skolåldern.....	14
3.2	Det delaktiga barnet	16
3.3	Pedagogens roll.....	18
3.4	Sammanfattning av tidigare forskning.....	19
4	TEORETISK REFERENSRAM	19
4.1	Definitioner av delaktighet	20
4.2	Barnens delaktighet i den småbarnspedagogiska verksamheten.....	22
4.3	Pedagogens uppgift.....	24
4.4	Samarbete med vårdnadshavarna	26
4.5	Hinder för delaktighet	27
5	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	28
6	METOD	29
6.1	Fenomenologisk infallsvinkel.....	29
6.2	Fokusgruppdiskussion.....	30
6.2.1	<i>Val av respondenter</i>	<i>32</i>
6.3	Innehållsanalys.....	33
6.4	Etiska aspekter	34
7	RESULTAT AV FOKUSGRUPPDISKUSSIONERNA	36
7.1	Vårdnadshavarna görs delaktiga genom samarbete med personalen	36
7.1.1	<i>Förutsättningar för fungerande kommunikation</i>	<i>37</i>
7.1.2	<i>Forum för informationsutbyte</i>	<i>38</i>
7.1.3	<i>Gemensam värdegrund</i>	<i>40</i>
7.1.4	<i>Omständigheter som begränsar möjligheten till samarbete</i>	<i>42</i>
7.2	Det kompetenta barnet.....	43
7.2.1	<i>Barnet som aktiv aktör i utformandet av sin vardag</i>	<i>44</i>

8	DISKUSSION	46
8.1	Metoddiskussion.....	46
8.1.1	<i>Tillförlitlighet och överförbarhet .....</i>	<i>47</i>
8.2	Resultatdiskussion.....	47
8.2.1	<i>Vårdnadshavarnas delaktighet.....</i>	<i>48</i>
8.2.2	<i>Barnets delaktighet.....</i>	<i>50</i>
8.3	Konklusioner och utvecklingsförslag för den småbarnspedagogiska verksamheten..	52
8.3.1	<i>Viktigt att tänka på för att öka barnens möjlighet till delaktighet .....</i>	<i>53</i>
8.3.2	<i>Sätt att öka vårdnadshavarnas möjlighet till delaktighet .....</i>	<i>55</i>
8.4	Fortsatt forskning.....	56
Källor	.....	57
	<i>Bilaga 1, Infobrev till informanterna.....</i>	<i>63</i>
	<i>Bilaga 2, Intervjuguide.....</i>	<i>64</i>
	<i>Bilaga 3, Formulär för informerat samtycke .....</i>	<i>65</i>
	<i>Bilaga 4, Shiers delaktighetsstig .....</i>	<i>66</i>
	<i>Bilaga 5, Harts delaktighets steg.....</i>	<i>67</i>
	<i>Bilaga 6, Abstraktionstabeller.....</i>	<i>68</i>

Figurer

Figur 1. Relationen mellan de olika styrdokumenterna	10
Figur 2. Studiens design	30
Figur 3. Abstraktionsprocess	33
Figur 4. Vårdnadshavarnas delaktighet	37
Figur 5. Barnens delaktighet	44
Figur 6. Modell för att möjliggöra delaktighet	53

1 INLEDNING

Småbarnspedagogiken i Finland står inför en stor förändring då de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik tas i bruk den 1.8.2017. För första gången någonsin får den småbarnspedagogiska verksamheten ett nationellt, juridiskt bindande styrdokument. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 9)

Som en röd tråd genom hela planen går begreppet delaktighet, både barnens och vårdnadshavarnas (Utbildningsstyrelsen 2016a). I det här arbetet kommer jag med hjälp av fokusgruppdiskussioner att undersöka hur vårdnadshavare med barn på Barnavårdsförningens daghem, i Helsingfors, ser på sin egen och sina barns delaktighet i den småbarnspedagogiska verksamheten. Det här är av intresse för att verksamheten inom småbarnspedagogiken skall kunna utvecklas så att den på bästa möjliga sätt erbjuder vårdnadshavare och barn möjlighet till delaktighet.

Den teoretiska referensramen i det här arbetet bygger på den socialpedagogiska synen, med fokus på delaktighet som ett medel för att motarbeta utslagning och social exklusion (Gustavsson 2008 s. 25). I den småbarnspedagogiska verksamheten kombineras vård, fostran och undervisning med tyngdpunkten på pedagogik. Målsättningen med den nationella planen är att främja jämlikhet och likabehandling av barnen samt att förebygga marginalisering. (Utbildningsstyrelsen 2016a s.8, 14)

Jag jobbar som barnträdgårdslärare på ett av Barnavårdsförningens daghem. Det är också Barnavårdsförningen som är uppdragsgivare för detta arbete. Vårdnadshavarna med barn på det daghem som jag jobbar på kommer inte att delta i undersökningen eftersom den dagliga kontakten med mig kunde påverka deras svar.

Definition av centrala begrepp

Med begreppet delaktig menas att ha del av. Att inkludera står för inberäkna, inbegripa eller medräkna och delta för, vara med om. (SAOL) Uttrycken är således närbesläktade, jag kommer i det här arbetet att använda mig av alla tre, också om delaktighet kommer att få mest utrymme.

I arbetet kommer jag i enlighet med grunderna för planen för småbarnspedagogik att använda personal som benämning på de vuxna som jobbar inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Parallellt med personal kommer jag att använda ordet pedagog, eftersom

det ofta används i litteratur för att beskriva personer som jobbar inom småbarnspedagogiken oberoende av utbildning, barnträdgårdslärare, pedagogie kandidat, socionom, socialpedagog, barnskötare, närvårdare, dagvårdare eller familjedagvårdare (Laine et al. 2012 s. 133). I Sverige och i svensk litteratur används ordet förskola (Pramling-Samuelsson & Sheridan 2006) i det här arbetet använder jag småbarnspedagogisk verksamhet för att beskriva pedagogiskt ledd verksamhet utanför hemmet. I resultat och diskussionsavsnittet används också orden daghem och dagis, eftersom det är de ord respondenterna använder sig av.

2 BAKGRUND

De nyutarbetade grunderna för planen för småbarnspedagogik (2016) utgår från att det hör till varje barns rättighet att vara delaktig i beslut som berör henne eller honom. Den här tanken bygger på FN:s konvention om barnens rättigheter från år 1989 som lyfter fram fyra huvudprinciper:

- Alla barn är jämlika
- Barnets bästa prioriteras vid allt beslutsfattande
- Barnet har rätt till ett gott liv
- Barnets åsikter ska beaktas

Vidare preciserar man i konventionens 12:e punkt att ”Barnet har rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tas i beaktande med hänsyn till dess ålder och mognadsgrad.” (FN:s konvention om barnens rättigheter 1989)

Konventionen om barnens rättigheter ligger som grund för lagen om småbarnsfostran som trädde i kraft 1.8.2015 (Lag om småbarnsfostran 5.8.2015/580). Utgående från lagen har utbildningsstyrelsen utvecklat de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik, på basen av vilken de lokala planerna för småbarnspedagogik görs. De lokala planerna görs av dagvårdsproducenten, till exempel kommunen och träder i kraft 1.8.2017 (Lag om småbarnsfostran 5.8.2015/580). Personalen gör i samarbete med vårdnadshavaren upp barnets plan för småbarnspedagogik (Utbildningsstyrelsen 2016a s.10).

Figur 1. Relationen mellan de olika styrdokumenterna (Utbildningsstyrelsen 2016).

2.1 Delaktighet som en del av de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik

Målet med de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik är att främja verksamheten på lika grunder i hela landet och på så sätt öka jämställdheten mellan barnen, att uppfylla de mål som lagen om småbarnsfostran föreskriver samt att styra kvalitetsutvecklingen inom småbarnspedagogiken (Utbildningsstyrelsen 2016b). Småbarnspedagogikens uppgift är att ”i samarbete med vårdnadshavaren främja barnens helhetsmässiga uppväxt, utveckling och lärande... främja jämlikhet och likabehandling mellan barnen och förebygga marginalisering” (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 14)

I enlighet med lagen om småbarnsfostran (7b§) lyfter också grunderna för planen för småbarnspedagogik upp delaktigheten, både barnens och vårdnadshavarnas, som ett centralt tema. Lagstiftningen säkerställer barnets möjlighet att delta och påverka i ärenden som berör barnet inom småbarnspedagogiken. I samarbete mellan personal, vårdnadshavare och barn tryggas barnets balanserade utveckling och helhetsmässiga välmående. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 14).

Samarbetet mellan personal och vårdnadshavare utgår från barnets behov. Målsättningen är att personalen och vårdnadshavarna förbinder sig till samarbete för att stöda barnets uppväxt, utveckling och inläring. Vårdnadshavarna skall ha möjlighet att bekanta sig med och delta i planeringen och utvecklingen av målen för fostran. Ett gott samarbete mellan vårdnadshavare och personal är en förutsättning för att trygga barnets utveckling och för att bygga upp en fungerande dialog mellan vårdnadshavare och personal. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 10 ff.)

Barnets plan för småbarnspedagogik görs upp av personalen för varje enskilt barn i samarbete med barnet och dess vårdnadshavare. Den i personalen som har barnträdgårdsläraryrke ansvarar för att barnets plan utarbetas och utvärderas. Både barn och vårdnadshavare skall beredas möjlighet att delta i och påverka planeringen, förverkligandet och utvärderingen av småbarnsfostran. ”Barnets åsikt och önskemål ska kartläggas och beaktas i planen” (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 10). Barnets egen syn på sina styrkor och intresseområden skall antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. Både barnet och vårdnadshavaren skall vara delaktig i formulerandet och utvärderandet av barnets plan för småbarnspedagogik. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 10f.)

2.1.1 Planering, förverkligande och utvärdering av planen för småbarnspedagogik

Vårdnadshavarna skall beredas möjlighet att delta i och påverka planeringen, förverkligandet och utvärderingen av den småbarnspedagogiska verksamheten som berör det egna barnet. De skall också ha möjlighet att regelbundet delta i planeringen och utvärderingen av den småbarnspedagogiska verksamheten på lokalt plan. Vårdnadshavarnas åsikter och kunskap skall höras och deras feedback skall utnyttjas då småbarnspedagogiken utvecklas. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 16)

Barnet deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av den småbarnspedagogiska verksamheten tillsammans med sina vårdnadshavare. Barnet har rätt att uttrycka sig själv och sina åsikter, bearbeta sina känslor och konflikter samt lära sig nya saker. Barnets

uppfattning och åsikter är viktiga. Varje barn har rätt att bli hört, respekterat och förstått sådan som hon är, på så sätt lär sig barnet att det kan påverka sitt eget liv. Också utformningen av lärmiljön görs i samarbete mellan personal, vårdnadshavare och barn, så att den uppmuntrar till delaktighet och gemenskap. Barnets intressen, kunskaper och styrkor tas i beaktande i verksamheten och verksamhetsmiljön planeras och byggs tillsammans med barnet. Barnets idéer och åsikter syns på daghemmet. Vid införskaffning av nytt material och nya leksaker hörs barnet. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 16 ff. 24 f. 31)

2.1.2 Barnets plan för småbarnspedagogik

För att garantera varje barn en systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård skall barnets plan för småbarnspedagogik göras. Personalen gör upp planen i samarbete med vårdnadshavaren, ansvaret för att planen görs och utvärderas ligger på en person med barnträdgårdslära behörighet. Planen utgår från det enskilda barnets behov och intressen. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 10f.)

Barnet skall höras och dess åsikt och önskemål skall tas i beaktande då planen görs upp, det är på personalens ansvar att hitta lämpliga metoder för att höra barnet. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 10 f. 19)

2.1.3 Verksamhetskulturen

Inom småbarnspedagogiken skall arbetsmetoderna och strukturerna utvecklas i en riktning som stöder delaktighet. Den inkluderade verksamhetskulturen bygger på delaktighet, jämlikhet och jämställdhet. Vårdnadshavarna och barnen ska delta i utvecklingen och utvärderingen av verksamhetskulturen. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 28 f.)

Verksamhetskulturen på daghemmet är sådan att den skapar förutsättning för barnets utveckling, inläring, delaktighet, välmående och en hållbar livsstil. Barnets åsikt hörs oberoende av ålder. Atmosfären är tillåtande och det finns utrymme och tid för barnets lek, upplevelser, initiativ och lust att prova. Barnen uppmuntras att hjälpa varandra och till att

be om hjälp. Barnen skall uppleva att de har rätt att få hjälp och bli beskyddade av personalen. Barnets delaktighet i den gemensamma verksamheten stärks och varje barn accepteras i gruppen sådan som hon eller han är. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 30)

Samarbetet mellan personal och vårdnadshavare utgår från barnets behov. Vårdnadshavarna skall ha möjlighet att bekanta sig med och delta i planeringen och utvecklingen av målen för fostran. Ett gott samarbete mellan vårdnadshavare och personal bygger på ömsesidig respekt, förtroende och jämlikhet. Samarbetet är en förutsättning för att trygga barnets utveckling. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 33)

Personalen har en aktiv roll i skapandet av ett förtroendefullt och jämlikt förhållande till vårdnadshavarna. Som målsättning för samarbetet är, förut över att se till barnets bästa, också att främja samarbetet vårdnadshavare emellan och hjälpa dem skapa nätverk och känsla av gemenskap. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 33)

2.1.4 Lärmiljön

Också utformningen av lärmiljön görs i samarbete mellan personal, vårdnadshavare och barn så att den uppmuntrar till delaktighet, gemenskap och nyfikenhet. Barnens intressen, kunskaper och styrkor tas i beaktande i verksamheten och verksamhetsmiljön planeras och byggs tillsammans med barnen. Barnens idéer och åsikter syns på daghemmet. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 31 f.)

Barn och personal kommer tillsammans överens om regler och förfaranden och hjälps på så sätt åt att skapa en trygg lärmiljö där alla bär ansvar och respekterar varandra och sin omgivning. (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 32)

3 TIDIGARE FORSKNING

För att ta reda på vad det tidigare har gjorts för forskning kring ämnet barns och vårdnadshavares delaktighet gjorde jag den 14.6.2016 en full text, peer reviewed sökning på

artiklar från år 2000 och framåt, med sökorden participation AND children AND pre-school på sökmaskinen EBSCOhost. Sökningen gav 194 träffar, av vilka största delen handlade om delaktighet bland olika specialgrupper, som invandrare eller barn med någon form av funktionsnedsättning. Av de 194 träffar tittade jag närmare på 16 artiklar som verkade tangera mitt tema. 10 av artiklarna berörde föräldradelaktighet som sällan är aktuell i Finland, som tillredning av lunch och städning av lokaler. 6 av artiklarna var av intresse med tanke på det här arbetet. Sökorden participation AND parents AND pre-school gav samma resultat. En ”fulltext” sökning på avhandlingar.se den 25.9.2016, med sökorden förskola + delaktighet, gav tre träffar. En ny sökning på avhandlingar.se den 31.1.2017 med samma sökord gav nu fem träffar av vilka två inte fanns med i sökningen den 25.9.2016, den ena av dem hade en vinkling som inte är av intresse med tanke på detta arbete.

3.1 Fördelar med delaktighet för vårdnadshavare och barn under skolåldern

Tidigare forskning lyfter i huvudsak fram bättre skolframgång som orsak till att arbeta med fokus på delaktighet, medan tyngdpunkten i det här arbetet är socialpedagogiskt med fokus på delaktighet för att motarbeta utslagning eller social exklusion.

Zhang (2015 s. 112)) har använt sig av metoden grundad teori för att få fram vilken form av delaktighet föräldrarna anser vara nyttig. Han identifierade Epsteins sex klasser för föräldradelaktighet: föräldraskap (att nära och handleda barnet), kommunikation (regelbundna samtal med läraren), frivilligt arbete (att hjälpa till i klassrummet), undervisar hemma (hjälp med läxor), beslutsfattande i skolan, kontakt till det omgivande samhället (t.ex. lokalpolitik). En fördel med föräldradelaktigheten är att kommunikationen mellan föräldrar och lärare samt föräldrar och barn förbättras och förståelsen för varandras arbete ökar.

Zhang (2015 s. 113, 118) lyfter också fram Hoover-Dempseys och Slanders teori om vilka faktorer som påverkar föräldradelaktigheten, nämligen föräldrarnas förståelse för sitt ansvar gentemot barnens inlärning, föräldrarnas uppfattning om att de kan hjälpa samt till-

fälle och inbjudan att delta. Formen för föräldradelaktigheten beror på föräldrarnas kunskap och kunnighet, deras tid och resurser samt huruvida de blir inbjudna av barnen och skolan att delta. Vidare konstaterar Zhang att det bildades flera och bättre nätverk mellan föräldrarna i skolor där delaktigheten var högre.

Bridge (2001 s. 7 f.) har gjort en aktionsforskning om hur barnens skolframgång förbättras då föräldrarna hemma tillsammans med barnen planerar aktiviteter som barnen får presentera i skolan. I Storbritannien råder det enighet bland pedagoger om att föräldradelaktigheten är viktig med tanke på barnets utveckling och inläring i alla skeden av utbildningen, men speciellt i småbarnsstadiet. Föräldradelaktigheten ses som en avgörande kraft då det kommer till barnets skolframgång. Trots det varierar graden och formen av delaktighet mellan de olika daghemmen. Avsaknaden av delaktighet beror sällan på bristande intresse utan på tidsbrist.

Bridges (2001 s. 16 ff.) kom i sin forskning fram till att föräldra-barn planeringen, 'living play' gjorde föräldrarna mera delaktiga i barnens daghemsdag men ökade också personalens "lyssnande" till barnen. Läroplanen blev som en följd av 'living play' en fortgående berättelse om barnens liv. Tack vare metoden ledde barnets alla upplevelser till inläring. Föräldrarna blev medvetna om att händelser hemma fungerade som bränsle för leken på daghemmet och för läroplanen. Det fanns en viss oro bland pedagogerna om att förlora kontrollen över verksamheten. Deras roll blev att observera och lyssna, och att stöda barnen i deras utveckling och inläring.

Arnold m.fl. (2008 s. 77) har undersökt hur föräldradelaktigheten påverkar barnens läs-utveckling. I undersökningen framkom också hur föräldradelaktigheten på ett mera allmänt plan kan påverka barnets utveckling. Föräldrar som är delaktiga i förskoleverksamheten känner bättre till vardagen i skolan och är mera benägna att hjälpa barnet bygga upp en god relation till läraren och skapa en positiv stämning kring skolan och på så sätt också främja barnets sociala och akademiska utveckling. Involverade föräldrar kan också bättre hjälpa till med läxor.

3.2 Det delaktiga barnet

Boström (2012 s. 258) baserar argumenten i sin artikel på teori och praktik och konstaterar att synen på barnet har förändrats i det senmoderna samhället, barnens rättigheter försvaras av en barnombudsman. Barnen ses som kompetenta aktörer med en viss makt över sina egna liv, därför behöver pedagogerna ta barnperspektivet i betraktande och barnen måste ges ett visst inflytande i undervisningen och forskningen.

Enligt Boström (2012 s. 266 f.) är det bra att barn redan från tidig ålder lär sig att deras röst är viktig, de måste få en upplevelse av att de är normalt att vara delaktig, det är fråga om demokrati. Det är på den vuxnas ansvar att uppmuntra varje barn till att uttrycka sin åsikt.

Forskarna **Hedges, Cullen och Jordan** (2011 s. 198 f.) har genom intervjuer och observationer undersökt barnens intresse och lärarens kunskap om delaktighet. I sin forskning kom de fram till att barn var mest intresserade av fenomen som de hade fått erfarenhet av i vardagliga situationer tillsammans med sina föräldrar och syskon eller andra släktingar. Det visade sig också att det var de barn som var mest verbala och omtyckta av pedagogerna som hade det största inflytandet på läroplanen. Av barnens intresseområden valde pedagogerna att fördjupa verksamheten i de områden som också intresserade pedagogen.

Hedges m.fl. (2011 s. 199) poängterar vikten av att pedagogen känner familjerna väl för att få ökad förståelse för barnen. De lyfter fram hembesök och ”öppet hus” – dagar på daghemmen som viktiga möjligheter för att bli närmare bekanta med familjerna.

Caroline Bath (2011 s. 362) granskar i sin artikel ur ett etiskt perspektiv barnens rätt att bli hörda i verksamhet som berör dem. Enligt henne är teorier kring lyssnandet centrala inom utvecklingen av vården och utbildningen av småbarn, både socialt och politiskt. ”Lyssnandets pedagogik” påverkar verksamheten och förhållningssätten på daghemmen. Också om det är allmänt känt att det är viktigt att lyssna till barnen, görs det inte alltid i praktiken. Om pedagogerna lyssnar till barnen och tar hänsyn till deras åsikter kan det uppstå en maktkonflikt, skall man göra som pedagogen planerat eller som barnet önskar? ”Lyssnandets pedagogik” kräver vilja att diskutera och kompromissa. Problem kan också

uppstå då man skall lyssna till barn som inte har ett språk, det krävs stor kunskap och lyhördhet för att kunna tolka dessa barns vilja och önskemål rätt. Då man lyssnar till barn är det viktigt att använda sig av alla sinnen, inte bara lyssna till det verbalt uttalade utan också att tolka barnets kroppsspråk, miner och beteende. (Bath 2011 s. 362 f.)

I sin artikel skriver Bath (2011 s. 364, 367) om Dillens syn på föräldrars och pedagogers gemensamma ansvar att skydda barnen, samtidigt som barnen ges möjlighet att utveckla en känsla för eget ansvar och genom det frihet. Barnen kan ses som både mottagare och givare ”handledare och lärare” när dom blir lyssnade till och växelverkan mellan barn och vuxen fungerar. Gibbons är inne på samma tema då han säger att vård och omsorg inte kan skiljas åt från undervisningen utan måste ses som en helhet.

Vidare lyfter Bath (2011 s. 368 f.) fram att Brooker i sin studie talar om vikten av att pedagogen, barnets egenvårdare, hellre respekterar och välkomnar föräldrarna än är den expert som vet och kan. En välkomnande attityd från pedagogens sida ger utrymme för en jämlik och ömsesidig relation i samarbetet med vårdnadshavare. När det kommer till små barn, är föräldrarnas tolkning och kunskap om barnet ovärderlig, för att pedagogen skall kunna ”lyssna” till barnet. För att förstå barnet behöver pedagogen få kunskap av föräldrarna om familjens vanor, sociala nätverk och kulturella bakgrund. Både barn, föräldrar och pedagoger har nytta av ett fungerande samarbete.

Hamerslag (2013 s.9) Har i sin forskning undersökt hur barn görs delaktiga i utformandet av projektarbete på en svensk förskola som jobbar enligt Reggio Emilia inspirerad pedagogik. Av intresse var att ta reda på hur barnens delaktighet förankras i den dagliga interaktionen mellan barn och vuxna inom ramen för projektarbete.

Hamerslag (2013 s. 121 f.) konstaterade att pedagogerna aktivt arbetar för att skapa tillfällen för barnen att bli delaktiga i verksamheten. Barnen bemöts av pedagogerna som kompetenta, delaktiga aktörer. Verksamheten styrs av barnens intressen och barnen lyssnar både till varandra och till pedagogerna under projektarbetets gång

Syftet med **Petterssons** (2014 s.15, 78, 80) studie var att studera barnens delaktighet i förskolans dokumentationsprocess. Hennes studie visade att barnets delaktighet varierade

från deltagande till medverkan och till inflytande oberoende av vilken dokumentationsmetod det var frågan om. Relationen och maktförhållandet mellan barn och vuxen varierade under en och samma situation och från situation till situation. Inte bara personerna påverkade barnets delaktighet utan också det material som användes för dokumentationen.

Bergström och Holm (2005 s.145 f.) har intervjuat barn i åldern 6-9 för att få reda på deras syn på sin egen delaktighet i skolan, vilka faktorer som möjliggör delaktigheten och vilka faktorer som kan vara ett hinder för den. De identifierade bland annat möjligheten att välja och möjligheten att ta initiativ till att diskutera förändringar inom skolan som faktorer som ökar de ungas känsla av att vara delaktiga. Också tilliten barnen emellan och mellan barnen och de vuxna var viktig med tanke på känsla av delaktighet. De vuxnas betydelse för barnens delaktighet var stor, makten att tillåta delaktighet låg hos de vuxna.

Som hinder för barnens delaktighet lyfte Bergström och Holm (2005 s. 146 ff.) fram bland annat de vuxnas stämplande av en del barn som till exempel okoncentrerade, de etiketter som de vuxna tilldelade de här barnen uteslöt dem från möjligheten att delta. Vissa institutionella faktorer, som sällan tydligt uttalades, var brist på pengar, brist på personal, oengagerade lärare och utrymmesbrist. De här faktorerna påverkade barnens delaktighet negativt. Barnens problem med självbilden och bristande språkkunskaper minskade också deras möjlighet till delaktighet.

3.3 Pedagogens roll

Agneta Thörner (2017 s. 16, 84) har genom intervjuer, observationer, fotografering och videoinspelningar undersökt hur pedagoger på två förskolor i Sverige arbetar för att främja barns lärande utgående från barnens egna intressen och hur de resonerar kring barns delaktighet. Hon kom fram till att pedagogen ställs inför flera dilemman, till exempel att hitta balansen så att varken barnet eller pedagogen styr för mycket. Pedagogerna oroade sig över att inte kunna utnyttja som lärotillfällen alla barnens intressen. Det visade sig också vara svårt att vara rättvis då det kom till att välja vilket barns intresse man skulle beakta.

3.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Trots att den tidigare forskningen till stor del koncentrerar sig på barn i skolåldern är flera aspekter som den lyfter fram också relevant för detta arbete. Till exempel vikten av ett gott samarbete mellan personal och vårdnadshavare med olika sätt för att uppmuntra och förbättra vårdnadshavarnas möjlighet till delaktighet.

Den tidigare forskningen lyfter också fram den förändrade synen på barnet där barnets delaktighet ses som en naturlig del av verksamheten och pedagogens roll blir att aktivt lyssna till barnet och ta reda på vad barnet tycker och tänker. En trygg och tillitsfull relation mellan barn och pedagog blir allt viktigare.

Av den tidigare forskningen kan man också dra slutsatsen att då ett barn tidigt lär sig att delaktighet är något naturligt kommer barnet också senare att delta aktivt och påverka i frågor som berör henne eller honom. På så sätt kan tidig delaktighet förebygga social exklusion. Vidare lyfter den tidigare forskningen fram sambandet mellan föräldradelaktighet och barnets skolframgång. Man kan tänka sig att också god skolframgång minskar risken för social exklusion (jfr Madsen 2006).

4 TEORETISK REFERENSRAM

I det här stycket granskar jag delaktighet och social inklusion ur ett sociologiskt och socialpedagogiskt perspektiv. Den småbarnspedagogiska verksamheten är ofta barnets första möte med en offentlig institution. De kompetenser barn behöver tillägna sig för att växa upp till fullvärdiga medborgare kräver socialt deltagande i flera olika sociala sammanhang, bland andra den småbarnspedagogiska verksamheten. Pedagogerna stöder både det enskilda barnet och barngruppen i dess socialisation. Arbetet med socialisation av barnen kan ses som förebyggande arbetet, där man undviker att barn senare i livet blir utslagna ur samhället, här blir det socialpedagogiska perspektivet tydligt. (Madsen 2006 s. 24 f.)

Social exklusion är ett samhällsligt problem eftersom det innebär utestängning från ett samhälle som ständigt kräver högre grad av delaktighet av medborgarna. Målet är att inom den småbarnspedagogiska verksamheten stöda barnens och familjernas förutsättningar till en meningsfull vardag samt att mobilisera deras nätverk. (Madsen 2006 s. 173, 203). Det sociala nätverket ger familjerna och de enskilda individerna i familjen stöd och kan fungera som buffert i stress- och krissituationer (Laine et al. 2012 s. 147). Nätverk är ”alla direkta och indirekta kopplingar som en person eller en grupp har till andra människor eller grupper” (Giddens & Sutton 2014 s. 557).

Då man granskar barns delaktighet i deras livsmiljö är det viktigt att minnas att barn inte är objekt för andras agerande utan subjekt för sitt eget agerande. Vår syn på barnet och barndomen är starkt beroende av tiden vi lever i samt till vår kultur och våra värderingar. (Thomas 2002 s. 20)

4.1 Definitioner av delaktighet

“Delaktighet och inflytande är en etisk praxis där det handlar om mer än val och majoritetsbeslut... delaktighet är ett möte mellan människor i förskolan” (Johannesen & Sandvik 2009 s. 29). Delaktighet handlar inte om att bestämma utan om att samspeja, bli lyssnad till och om att respektera varandra oberoende av åsikter, om att få vara med och förhandla om vad som skapar en bra vardag i den småbarnspedagogiska verksamheten. (Johannesen & Sandvik 2009 s. 31 f.) Hart (1992 s.5) definierar delaktighet som en process gemensamma beslut som påverkar det egna livet i det samhälle man lever i.

Enligt Turja (2016 s. 47) är delaktigheten stark bunden till gemenskapen. Tyngdpunkten inom den pedagogiska diskussionen har förflyttats från att ha varit individcentrerad till att se barnet som medlem av gruppen där den gemensamma aktiviteten både barnen emellan och mellan barnen och de vuxna är central. Det är skillnad mellan att delta och att vara delaktig. Om man deltar i en aktivitet har man inte varit med och planerat den och påverkat utformningen av den, men att delta kan var ett steg mot delaktighet. Genom att delta blir man en medlem av gruppen och kan därifrån ta steget vidare till att bli delaktig genom att föra fram sina åsikter och önskemål.

Enligt Anders Gustavsson är delaktighet lösningen på utanförskap (2008, s.25) Madsen (2006 s. 25, 172 f. 178) är inne på samma tema då han talar om social inklusion som är nära besläktat med begreppet delaktighet, begreppen går hand i hand. ”Inklusion betyder att medräkna, att innefatta någon i helheten” Med social inklusion menas strävan att med hjälp av pedagogiska metoder utveckla alla barns förutsättningar att kunna delta i den sociala gemenskapen. Målet med social inklusion är bland annat att skapa förutsättningar för allas sociala deltagande i gemenskaper bestående av jämnåriga och viktiga vuxna.

Sociologer talar om socialt kapital, och menar med det, de sociala kunskaperna och kontakterna som gör det möjligt för individen att uppleva delaktighet. Då man har ett socialt kapital har man sociala nätverk, en känsla av tillhörighet och kunskap om de rådande normerna. Enligt Putnam (2006) är det sociala kapitalet viktigt för att man skall kunna utöva sina medborgerliga rättigheter på ett effektivt sätt och påverka sin omgivning. (Giddens & Sutton 2014 s.559 f.) Diskussionen om delaktighet för att föra vidare social kunskap är inte ny, redan John Dewey, 1859-1952, sade: ”Jag tror att utbildning är en del av den process, som leder till delaktighet i en social medvetenhet. Anpassningen av individens aktivitet på grundval av denna sociala medvetenhet, är den enda säkra metoden för social reproduktion” (Dewey 1980 s. 48).

Adams (2008 s. 31 f.) lyfter fram sju orsaker till varför delaktigheten är viktig; människan har rätt att vara delaktig, människan drar nytta av att vara delaktig, kvaliteten på servicen blir bättre, servicen blir mera inkluderade, människans sociala färdigheter förbättras, arbetet blir mera demokratiskt och känslan av att vara delaktig kommer att uppmuntra till mera delaktighet.

Vidare hänvisar Adams (2008 s. 41) till en litteraturstudie gjord av Carr år 2004 om vilken typ av brukardelaktighet som fungerar, då delaktighet introduceras som ett medel, inte som ett mål, då det finns en önskan om förbättrad service genom att delta, då feedback på hur den egna delaktigheten påverkar servicen, då arbetskulturen bland myndigheter förändras så att den möjliggör förändring och förbättring av servicen, då uppmärksamhet

fästs vid mångfalden av brukare och vårdare, då extra uppmärksamhet ges åt ”sällan hörda”, grupper som är svåra att nå, så att också de har en möjlighet till delaktighet.

Det råder en stark tudelning i delaktigheten, brukare av servicetjänster får påverka sin situation så länge deras önskemål eller strävanden inte står i konflikt med den professionellas. De professionella representerar systemet och har som ansvar att se till att de politiska målsättningarna uppfylls och att den givna budgeten håller. (Rønning 2007 s.39)

4.2 Barnens delaktighet i den småbarnspedagogiska verksamheten

I Början av 1990-talet kom den nya barndomssociologin, där man började uppfatta barnet som en aktiv deltagare som själv påverkade sin miljö och konstruerade egna kulturer och relationer. Dagens vuxna var barn i en annan tid, i en annan historiskt och politiskt kontext. Dagens barn har en erfarenhet de vuxna saknar, nämligen vad det innebär att vara barn idag. (Giddens & Sutton 2014 s. 235) Enligt Johannesen och Sandvik (2009 s. 16 ff. 37) kan man inom småbarnspedagogen ha två olika synsätt på barn, kompetensdiskursen och bristdiskursen, där man i bristdiskursen sätter fokus på det barnet inte ännu kan och i kompetensdiskursen ser barnet som en kompetent aktör som de vuxna skall lyssna till då den pedagogiska verksamheten planeras. Planen för småbarnspedagogik bygger på kompetensdiskursen. Kompetensdiskursen ger också de yngsta barnen en möjlighet att bli delaktiga. För att ansvaret inte skall bli för stort för barnen är det viktigt att pedagogerna hela tiden diskuterar balansen (Giddens & Sutton 2014 s. 26). I den fria leken får barnen öva sig på att ta beslut och ansvar oberoende av vuxna. Det är därför viktigt att det i den småbarnspedagogiska verksamheten finns tillräckligt med tid för fri lek. (Shiers 2001a s. 115)

Thomas (2002 s. 175 f.) granskar delaktigheten ur barnperspektiv och delar upp barnets delaktighet i: graden av val barnet har över sin delaktighet, mängden informationen barnet har över sin situation och sina rättigheter, graden av kontroll barnet har över delaktighetsprocessen, i vilken grad barnet får sin röst hörd under diskussionen, mängden stöd barnet får för att få in röst hörd samt mängden autonomi barnet har i beslutsfattandet.

Då barnets åsikter respekteras och barnet får ta ansvar och vara delaktig i beslut som berör hennes vardag inom den småbarnspedagogiska verksamheten utvecklar hon förmågan att förstå och handla enligt demokratiska principer (Pramling-Samuelsson & Sheridan 2006 s. 38) Enligt lagen om småbarnsfostran (2a§) har barnet rätt att påverka beslut som berör henne eller honom. I grunderna för planen för småbarnspedagogik (2016) står det att barnet skall delta i utformningen av barnets plan för småbarnspedagogik, Turja (2016 s. 45) lyfter fram i sin bok Alasuutaris och Karilas (2009) forskning som tyder på att så sällan sker. I barnets plan skrivs vanligtvis in den vuxnas uppfattning om barnets tankar och intressen. För att barnet skall utveckla de kompetenser som satts upp i planen för småbarnspedagogik, måste barnet ändå känna att det kan påverka sin situation inom den småbarnspedagogiska verksamheten (Pramling-Samuelsson & Sheridan 2006 s. 37)

Madsen (2006 s.200) anser att det centrala i social inklusion är att barnet lär sig och utvecklas genom socialt deltagande. Det här innebär att barnens och de vuxnas inbördes relation är avgörande då det kommer till hur barnen lär sig och vad de lär sig. Barnen lär sig i samspel med och under uppmuntran av den vuxna att de får vara delaktiga. Turja (2016 s.42 f.) å sin sida anser att barnet inte är en passiv mottagare utan en aktör som aktivt tar initiativ och utrymme i samspelet med den vuxna och bygger upp sin förståelse om sig själv och sin omvärld i växelverkan med den fysiska och sociala omgivningen.

Enligt Hart (1992 s 32) kräver möjligheten till verklig delaktighet att barnet kan ta en annans perspektiv, redan som 2-3 åring kan barnet i viss mån göra det, men förmågan utvecklas genom hela barndomen och ungdomen. Barns delaktighet har positiv inverkan på barnet. När barnet ges möjlighet att tillsammans med jämnåriga fundera, berätta om sina upplevelser, tankar, idéer och påhitt samt förhandla och kompromissa utvecklas deras metakognitiva förmåga, dvs. förmågan att reflektera över sitt egna tänkande. Dessutom förbättras barnets självförtroende och de sociala färdigheterna utvecklas. (Turja 2016 s. 53) Genom att vara delaktig lär sig barn att ta ansvar, att lyssna till andra och att acceptera deras olika åsikter, barnet utvecklar ett socialt ansvar. För att i vuxen ålder kunna ta ansvar och beslut behöver man under barndomen få öva sig på att vara delaktig och lära sig vad det innebär att leva i ett demokratiskt samhälle. (Hart 1992 s.5, 35).

4.3 Pedagogens uppgift

Det är alltid pedagogen som har makten över barnet. Barnets möjlighet till delaktighet är direkt beroende av pedagogens förmåga att se barnet som subjekt samt i vilken grad pedagogen är uppmärksam på den egna makten. För att barnets intressen, fokus, känslor och intentioner skall kunna sätta sin prägel på verksamheten måste det finnas möjlighet för barnen att dela dem med pedagogen. Pedagogens roll blir att fråga mera och leda mindre. (Johannesen & Sandvik 2009 s. 40 f., 72) Det inkluderande daghemmet bygger på en barncentrerad pedagogik som ger alla barn möjlighet till delaktighet (Madsen 2006 s. 174). Thomas (2002 s. 29, 144 f.) lyfter fram Harris (1989) forskning där han har kommit fram till att barn redan i tidig ålder kan ha ambivalenta känslor. Då krävs det extra lyhördhet av den vuxna för att tolka barnets vilja eller önskemål då barnet verbalt kan uttrycka en sak och med sitt beteende en annan. Barnet kommunicerar helst med en vuxen hon eller han känner tillit till och upplever som trygg. För att kunna få till stånd en genuin dialog behöver den vuxna anstränga sig för att bygga upp förtroendet till barnet. Barnet väljer ofta en vuxen, som hon eller han helst delar sina tankar med.

Det är viktigt att barnen känner till hur dagen är uppbyggd. Ramar och tydliga rutiner ger trygghet, men inom de trygga ramarna skall det finnas utrymme för barnets spontanitet. Verksamheten skall vara flexibel så att personalen kan ta barnets intresse i beaktande. Alla utrymmen skall stå till barnens förfogande och barnen skall ha möjlighet att möblera om och anpassa utrymmena enligt sina behov. Delaktigheten och självbestämmanderätten syns till exempel i att barnet själv får ta mat och avgöra hur mycket hon vill äta eller i att barnet inte rutinmässigt skickas på toaletten utan själv får avgöra när hon eller han behöver gå (Pramling-Samuelsson & Sheridan 2006 s. 38, 93 f.) I stället för att den vuxna gissar sig fram till vad ett barn kan eller inte kan förstå eller klara av, får barnet efter egen förmåga vägleda den vuxna till vad som är lämpligt (Thomas 2002 s.34).

Madsen (2006 s. 54 f. 263) talar om en holistisk kunskapsform inom den socialpedagogiska kunskapsdimensionen där den dagliga verksamheten består av en helhet där flera olika typer av kunskap medverkar. Pedagogerna utnyttjar inte enbart teoretisk kunskap utan utvecklar ny betydelsefull kunskap och nya metoder genom det dagliga arbetet.

Denna praxiskunskap har stor betydelse för vad som sker i vardagen inom den småbarns-pedagogiska verksamheten. En bra metod ”respekterar andra människors rätt att göra egna val beträffande sina liv”. I det socialpedagogiska arbetet finns en klar uppfattning om att pedagogen inte kan känna till vad som är den andres bästa. Det kräver av pedagogen stor kunskap om olika teorier och metoder samt lyhördhet att höra den berörda.

Shier (2001a s. 109 ff.) har byggt upp sin teori om barnets delaktighet som en stig som slingrar sig fram genom fem områden (se bilaga 4), den utgår från Harts åttastegs delaktighetsstege (se bilaga 5), och kan ses som ett komplement till den. I Shiers delaktighetsstig ligger tyngdpunkten på pedagogens eller den vuxnas agerande gentemot barnet. De första delen av stigen handlar om att barn blir lyssnade till. Det är pedagogens skyldighet att noga och aktivt lyssna till barnet. Pedagogens ansvar för att varje barn, oberoende av ålder, uttrycksförmåga och språklig utveckling blir hört. Pedagogens måste vara lyhörd, känslig och ta på allvar det barnet uttrycker för att kunna tyda barnets olika signaler och ändra sitt eget agerande i enlighet med det. Pedagogens måste anstränga sig för att förstå vad barnet tycker och tänker och eventuellt använda sig av alternativa tillvägagångssätt för att kommunicera med barnet. (Johannesen & Sandvik 2009 s. 91, 93; Turja 2016 s. 50) I den andra delen av Shiers (2001a s. 112) delaktighetsstig stöder pedagogen barnet i att uttrycka sina åsikter och synpunkter. Pedagogens uppgift är att avlägsna hinder för att ett barn skall få sin röst hörd. Sådana hinder kan vara dåligt självförtroende hos barnet, blyghet eller kommunikationssvårigheter. Pramling-Samuelsson och Sheridan (2006 s. 34) är inne på samma tema. Enligt dem har redan mycket små barn ett klart mål i sitt agerande, pedagogens uppgift är att vara lyhörd och försöka förstå barnets intentioner och vara beredd på att ändra sina egna planer för att kunna bemöta barnet på rätt sätt. Det här betyder inte att den vuxna avstår från ansvaret eller från att sätta gränser. Barnets delaktighet innebär inte att det är barnet som bestämmer utan att beslutsfattandet baserar sig på gemensamma diskussioner och förhandlingar (Turja 2016 s. 53).

Den tredje delen av Shiers (2001a s.113) delaktighetsstig bygger på att barnets åsikter och synpunkter beaktas. För barnet känns det meningslöst att uttrycka sina åsikter om åsikterna aldrig beaktas, men det här betyder inte att barnet alltid behöver få sin vilja igenom, Shier (2001a s.113) citerar psykologen Penelope Leach som har sagt ”Children must be given their say, but they do not always have to be given their way”. Det är ändå

viktig att barnet alltid får en förklaring till varför de inte kunde få igenom sin vilja den här gången. För att det skall finnas utrymme inom den småbarnspedagogiska verksamheten för barnens delaktighet måste de vuxna våga släppa kontrollen och lära sig att leva i ovisshet eftersom de inte på förhand kan veta hur en given situation utvecklas. Samtidigt behöver de vuxna acceptera att alla för barnet viktiga händelser, inte inkluderar de vuxna. (Johannesen & Sandvik 2009 s. 42)

Den fjärde delen av Shiers (2001a s. 114) stig innefattar att barnet involveras i beslutsfattandeprocessen. För att så skall ske krävs det att pedagogen ger en del av makten åt barnet, barnet och pedagogen tar beslut tillsammans. Då barnet deltar i beslutsfattandet förbättras barnets självförtroende, barnet känner sig delaktigt, barnets förmåga att känna empati förbättras, barnet lär sig att ta ansvar och lär sig hur ett demokratiskt samhälle fungerar.

I den femte och sista delen av Shiers (2001a s. 115) delaktighetsstig delar barn och vuxna makt och ansvar över beslutsfattandet. På det här området förbinder sig den vuxna att dela med sig av makten. Beslutet att dela med sig av makten åt barnet måste bedömas från fall till fall och barnets ålder och utvecklingsskede måste tas i beaktande, det är inte meningen att barnet skall behöva ta större ansvar än det klarar av att ta. Ibland kan det uppstå en konflikt mellan barnets och den vuxnas vilja, om barnets trygghet eller säkerhet äventyras måste den vuxna gå emot barnets vilja eller önskemål (Thomas 2002 s. 101)

4.4 Samarbete med vårdnadshavarna

För att kunna påverka verksamheten inom småbarnspedagogiken behöver vårdnadshavarna få information och kunskap om hur verksamheten är uppbyggd. Det att vårdnadshavarna har möjlighet att påverka betyder inte att de är tvungna att delta. Vårdnadshavarna skall ha möjlighet att påverka verksamheten inom ramen för de nationella målen eftersom det är de som har huvudansvaret för fostran av barnet. Vårdnadshavarna skall också ha möjlighet att påverka regler inom den småbarnspedagogiska verksamheten och skall regelbundet få ta del av dokumentationen och vara delaktiga i utvärderingen. (Pramling-Samuelsson & Sheridan 2006 s. 134 f.)

För att utvecklas på ett gynnsamt sätt krävs det enligt Bronfenbrenner (2005 s. 260 ff.) att barn har en bestående emotionell relation till en eller flera vuxna som finns där för barnet och gör saker tillsammans med barnet, samt att samhället stöder familjerna och föräldraskapet så att barnet har möjlighet att utveckla en sådan bestående relation till en eller flera vuxna. Familjen utgör kärnan i barnets utveckling, men småbarnspedagogiken och skolan fungerar som ett viktigt komplement och kan stödja föräldrarna i fostran av barnet. Bronfenbrenner menar vidare att familjen är kärnan också till vårt sociala system. För att familjen skall kunna fungera och förbli livskraftig i det samhälle vi har byggt upp, är den beroende av yttre stöd, till exempel i form av småbarnspedagogisk verksamhet.

Ett fungerande samarbete mellan vårdnadshavare och personal ger kontinuitet, trygghet och likartade rammar för barnet att utvecklas i. Då samarbetet mellan den småbarnspedagogiska verksamheten och vårdnadshavaren fungerar väl stöder den småbarnspedagogiska verksamheten föräldraskapet, vilket i sin tur stöder växelverkan mellan vårdnadshavaren och barnet. (Laine et al. 2012 s. 152 ff.)

4.5 Hinder för delaktighet

Turja (2016 s.53) hänvisar i sin artikel till undersökningar gjorda av Kiili (2006) och Pekki & Tamminen (2002) där det framgår att pedagoger motsätter sig barnens delaktighet bland annat för att de anser att barn är för små för att påverka sin vardag och av rädsla för att barnen får för mycket makt och pedagogens auktoritet blir lidande. Barnens delaktighet ses ofta som något resurs- och tidskrävande som man förverkligar om det finns möjlighet till det. Också Adams (2008 s. 28) anser att kundens delaktighet kan upplevas som ett hot av pedagogen. Det finns en rädsla för att barnet får för mycket makt över verksamheten. Enligt Hart (1992 s. 37) är vuxnas rädsla för anarki och förlorad kontroll ett hinder för barns delaktighet.

I sin forskning om hur mycket barnets åsikter och synpunkter faktiskt påverkar verksamheten har Thomas (2002 s. 158 f.) kommit fram till att flera olika aspekter påverkar förverkligandet av delaktigheten, bland annat graden av konsensus mellan barnets och den vuxnas åsikter, hur stort inflytande andra personer har på beslutet, i vilken grad den vuxna

vill behålla kontrollen, hur gammalt barnet är, hur barnet påverkas av beslutet samt vilken fråga det handlar om.

I sin bok om delaktighet och socialt arbete lyfter Adams (2008 s. 43) fram Carrs (2004) sex punkter om delaktighet ur de anhörigas perspektiv, en del av punkterna går att överföra till vårdnadshavarnas delaktighet inom småbarnspedagogiken. Faktorer som kan försvåra vårdnadshavarnas möjlighet till delaktighet är att deras delaktighet är otydligt definerad och vårdnadshavarna har bristande kunskap om vad de kan förvänta sig av vården, dessutom har pedagogerna en tendens att konsultera barnets vårdnadshavare i stället för att involvera dem, ”osynliga” det vill säga vårdnadshavare som inte spontant tar kontakt med personalen eller som av någon anledning har svårt att kommunicera med personalen, hörs inte, samt att resurser för vårdnadshavarnas delaktighet är otillräckliga.

5 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med forskningen är att belysa hur vårdnadshavarna ser på sin egen och på sina barns möjlighet till delaktighet inom den småbarnspedagogiska verksamheten samt vilken form av delaktighet som skulle kännas meningsfull.

Frågeställningarna är:

- På vilket sätt upplever vårdnadshavarna att de har möjlighet att påverka planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamheten inom småbarnspedagogiken?
- På vilket sätt upplever vårdnadshavarna att deras barn har möjlighet att påverka planeringen, förverkligandet, och utvärderingen av verksamheten inom småbarnspedagogiken?
- Vilken form av delaktighet upplever vårdnadshavarna som meningsfull för egen del?
- Vilken form av delaktighet upplever vårdnadshavarna som meningsfull för sina barns del?

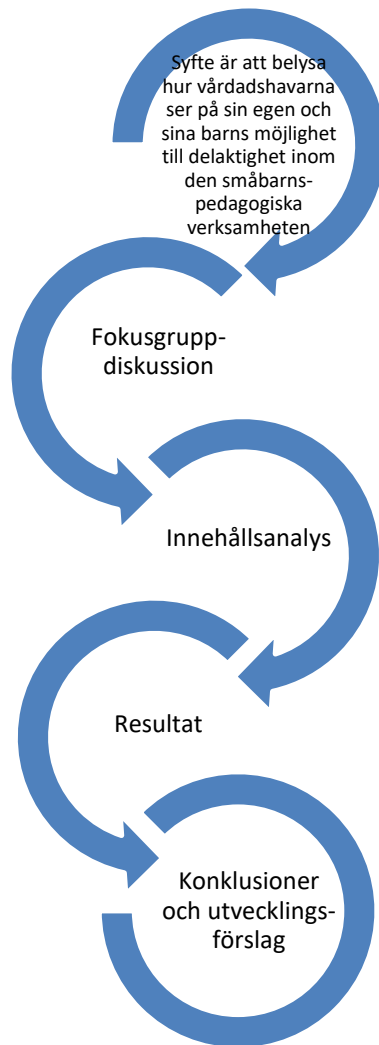
Problemställningen är utforskande, eftersom tanken är att få en djupare förståelse för hur verksamheten skall utvecklas så att möjligheten till barnens och vårdnadshavarnas delaktighet inom den småbarnspedagogiska verksamheten ökar och bättre motsvarar deras behov (Jacobsen 2012 s.48). På basen av resultaten görs ett sammandrag av aspekter kring delaktighet som är viktig att ta hänsyn till inom den småbarnspedagogiska verksamheten för att kunna utveckla verksamheten för att bättre stämma överens med vårdnadshavarnas syn på delaktighet och de krav på delaktighet som de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik ställer.

6 METOD

I det här stycket presenteras forskningens infallsvinkel, metoden för datainsamling och modellen för analys. Till sist granskas de etiska aspekterna kring forskningen.

6.1 Fenomenologisk infallsvinkel

Forskningen har en fenomenologisk infallsvinkel, av intresse är att förstå ett socialt fenomen, det vill säga delaktighet, utgående från vårdnadshavarnas beskrivning av hur de upplever delaktigheten inom den småbarnspedagogiska verksamheten. (Kvale & Brinkmann 2014 s.44). Målsättningen är att förstå hur vårdnadshavarna tänker kring begreppet delaktighet samt vad de har för erfarenheter av delaktighet inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Den fenomenologiska infallsvinkeln sätter tyngdpunkten på vardagliga företeelser i det sociala livet. Människan anses aktiv skapa ordning i sitt liv genom att tolka och utnyttja sina erfarenheter, dessa tolkningar delas med andra individer i samhället och utgör grunden för det sociala livet. Inom det fenomenologiska synsättet strävar man till att skildra för respondenterna relevanta erfarenheter möjligast noga. Fenomenologisk forskning anses lämplig för småskaliga forskningsprojekt där forskaren själv utför insamlandet av materialet och analysen av det. Den fenomenologiska forskningen baserar sig på respekt för människan och har ett starkt humant förhållningssätt. (Denscombe 2016 s. 144 ff. 153 f.)

Figur 2. Studiens design

6.2 Fokusgruppdiskussion

Fokusgruppen är en noga planerad, systematisk serie av diskussioner, där syftet är att få förståelse för hur ett specifikt ämne eller tema uppfattas av gruppdeltagarna (Krueger & Casey 2000 s. 5) Grundtanken med fokusgrupper är att deltagarna genom diskussion med varandra ger nya infallsvinklar på ämnet, infallsvinklar som genom andra metoder skulle vara svåra att få fram. (Billinger 2005 s. 170; Jacobsen 2012 s. 99; Krueger & Casey 2000 s.4) Av särskilt intresse är att iaktta hur respondenterna diskuterar sinsemellan och hur de tillsammans har en möjlighet att skapa ny information, komma på kreativa idéer och lösningar (Carlström & Carlström Hagman 2006 s.283). Enligt Abrahamson (2005 s. 179)

är fokusgruppen ett tillfälle där deltagarna bollar tankar och idéer med varandra och tillsammans gör det diffusa tydligare. Tyngdpunkten ligger på kulturellt förankrade värderingar och antaganden. I det här arbetet är det av intresse att höra hur vårdnadshavarna resonerar kring ämnet delaktighet inom småbarnspedagogiken. Då det är fråga om ett relativt avgränsat tema lämpar sig en gruppdiskussion väl (Jacobsen 2012 s. 99).

Diskussionen genomförs som en semistrukturerad diskussion, där deltagarna får diskutera fritt kring ämnet, men ledaren styr diskussionen och kommer med nya frågeställningar under diskussionens gång. Diskussionen förs med diskussionsguidens öppna frågor som underlag, se bilaga 2. Diskussionsguiden fungerar som stomme för diskussionen, men ledaren är lyhörd och följsam och sätter in följdfrågor i annan ordning än planerat beroende på hur diskussionen utvecklas. Därför varierar ordningsföljden på frågorna från diskussion till diskussion, alla teman blir ändå behandlade. (Trost 2010 s. 72). Diskussionerna bandas in. (Billinger 2005 s. 173; Kvale & Brinkmann 2014 s. 45, 48)

Frågorna i en fokusgruppsdiskussion är tydliga och av intresse för deltagarna och stimulerar till diskussion. Gruppledarens roll blir att främja samspelet mellan gruppdeltagarna och att uppmuntra varje enskild deltagare att uttrycka sina tankar och upplevelser. Ledaren styr diskussionen så att den håller sig till ämnet, men i övrigt löper diskussionen så oberoende av ledaren som möjligt. (Dahlin-Ivanoff 2011 s. 76 f.; Denscombe 2016 s. 269; Trost 2010 s. 54) För att inte påverka innehållet i gruppdeltagarnas diskussion är det viktigt att gruppledaren inte framför sina egna tankar och åsikter (Trost 2010 s. 52)

Interaktionen mellan gruppdeltagarna är viktig eftersom avsikten är att med hjälp av metoden utforska gruppdeltagarnas verklighet och att få en uppfattning om hur de resonerar kring ämnet delaktighet. Gruppmedlemmarna har möjlighet att utveckla ny kunskap då stämningen i gruppen är förtroendefull och tillåtande. En varm och tolerant stämning under diskussionens gång gör att deltagarna är mera benägna att dela med sig av sina tankar och erfarenheter. (Dahlin-Ivanoff 2011 s. 73)

Som metod skapar fokusgruppen ökad medvetenhet om temat hos gruppdeltagarna, deltagarna lär sig av varandra och omvärderar sina egna åsikter. Man talar om en heuristisk process då deltagarna lär sig nya saker av varandra som hjälper dem att hantera problem

och som de kan basera sina beslut på. Både deltagare och forskare lär sig nya saker under diskussionens gång (Dahlin-Ivanoff 2011 s. 74).

6.2.1 Val av respondenter

Via daghemsföreståndarna fick vårdnadshavarna från fem av Barnavårdsföreningens sex daghem, ca 180 familjer, e-post där projektet presenterades. För att undvika någon form av intressekonflikt deltog inte vårdnadshavarna med barn på det daghem jag jobbar på i undersökningen. De vårdnadshavare som var intresserade av att delta i en fokusgruppintervju kontaktade mig direkt per e-post eller telefon, se bilaga 1. För att få till stånd en diskussion var det viktigt att deltagarna var intresserade av ämnet (Billinger 2005 s.172; Carlström & Carlström Hagman 2006 s. 285). Enligt Merriams (1994) urvalsstrategier var det fråga om intresseurval, eftersom respondenterna anmälde sig om de upplevde att de var intresserade och hade relevant information om ämnet (Carlström & Carlström Hagman 2006 s. 297). Gruppen var såtillvida homogen att alla respondenter var intresserade av ämnet delaktighet inom den småbarnspedagogiska verksamheten och vårdnadshavare till minst ett barn (Dahlin-Ivanoff 2011 s. 73). Målsättningen var att få ihop tre grupper med 5-7 deltagare per grupp. I en grupp på 5-7 personer har alla deltagare möjlighet att komma till tals (Billinger 2005 s. 173). Då det är fråga om småskaliga forskningsprojekt kan gruppstorleken också vara mindre (Denscombe 2016 s. 269).

Eftersom endast en vårdnadshavare anmälde sitt intresse på basen av e-posten, kontaktades ett antal vårdnadshavare, som jag hade fått kontaktuppgifter till via föräldraföreningarna, personligen per e-post och telefon, på så sätt anmälde ytterligare sju respondenter sitt intresse. De vårdnadshavare som trots personlig kontakt med mig avstod från att delta uppgav tidsbrist som orsak. Av tidtabellsmässiga skäl ordnades tre diskussions tillfällen, på grund av sjukdom föll en respondent bort, så vid två av diskussionstillfällena deltog tre respondenter och vid ett diskussionstillfälle endast en, så i det fallet blev fråga om en personlig diskussion (Denscombe 2016 s.267) där interaktionen med övriga gruppmedlemmar uteblev.

6.3 Innehållsanalys

Som analysmetod användes innehållsanalys. Innehållsanalys lämpar sig enligt Cavanagh (1997) väl då man har som målsättning att få ökad förståelse för ett fenomen, i det här fallet barns och vårdnadshavares delaktighet, och enligt Lederman (1991) för att identifiera specifika processer. (Elo & Kyngäs 2008 s. 108)

Diskussionerna transkriberades ordagrant och därefter gick de igenom flera gånger för att en helhetsbild av materialet skulle framträda. Genom innehållsanalys kodades materialitet och lämpliga kategorier valdes, så att allt material som beskrev samma fenomen klassades i samma underkategori. Under abstraktionsprocessen grupperades de olika underkategorierna i allmänna kategorier som i sin tur grupperades i huvudkategorier (se figur 3). Elo och Kyngäs (2008 s. 108 ff.) beskriver i sin artikel abstraktionsprocessen, processen omtalas av en rad olika forskare, bland annat Robson (1993), Dey (1993) och Kyngäs & Vanhanen (1999). Abstraktionsprocessen innebär att man kan formulera en allmän beskrivning av ett fenomen genom de mera detaljerade kategorierna. Då kategorierna sedan sammanfattas och tolkas blir innebörden av intervjuerna tydlig (Dahlin-Ivanoff (2011 s. 81).

Figur 3. Abstraktionsprocess (Elo & Kyngäs 2008 s. 111)

Fokusgruppdiskussionen ger en heltäckande bild av deltagarnas gemensamma förståelse, som är mera än summan av de enskilda deltagarnas uttalanden. (Dahlin-Ivanoff 2011 s. 81). I kvalitativ databehandling strävar man till att komma på djupet i frågeställningen genom att hitta mönster i det insamlade materialet (Carlström & Carlström Hagman 2006 s. 307). Då materialet analyseras är forskaren öppen för alla tolkningar, också de mera oväntade. Det är viktigt att inte låsa sig vid en förutfattad tolkning. (Krueger & Casey 2000 s. 140; Trost 2010 s. 155)

För att göra det transkriberade materialet åskådligt och hanterbart användes under analysen det så kallade 'Long-Table Approach'. Kartonger med de olika frågeställningarna radades upp på ett bord, de transkriberade intervjuerna klipptes så att det på varje lapp fanns en tanke, påstående eller åsikt, lapparna radades under den frågeställning påståendet svarade på. På det här sättet ordnades materialet i olika kategorier och eventuella underkategorier. (Krueger & Casey 2000 s. 132) De olika kategorierna konstruerades av forskaren utgående från materialet genom att identifiera skillnader i de olika påståendena. Diskussionsguiden fungerade som grund för kategoriseringen, men eftersom guiden konstruerades före materialet samlades in blev kategorierna delvis andra. Den teoretiska referensramen styrde kategoriseringen. (Rennstam & Wästerfors 2011 s. 201 f.)

Då materialet hade kategoriserats behövde det reduceras för att det centrala i materialet skulle framträda. Det reducerade materialet skall vara representativt för hela materialet. Citaten valdes så att de så heltäckande som möjligt belyser det tänkta fenomenet (Rennstam & Wästerfors 2011 s. 204)

Under analysen fästes speciellt uppmärksamhet vid omfattningen av påståendena, det vill säga i vilken utsträckning nämner de olika gruppdeltagarna samma sak (Krueger & Casey 2000 s. 136)

6.4 Etiska aspekter

Arbetet följer god vetenskaplig praxis, i enlighet med de av den forskningsetiska delegationen uppgjorda principerna. Forskningen följer principerna för informerat samtycke. Respondenterna fick information om syftet med arbetet och hur resultaten kommer att presenteras. Alla respondenter deltog av fri vilja och kunde när som helst avbryta intervjun. (TENK 2016; Carlström & Carlström Hagman 2006 s. 172; Kvale & Brinkmann 2014 s.107; Svensson & Ahrne 2011 s. 31)

Respondenterna hade på förhand informerats om att intervjun bandas in, banden förstördes efter transkriberingen, och de transkriberade intervjuerna förvaras tryggt elektroniskt på min dator bakom ett lösenord och i pappersform i en låst låda. Samtliga respondenter undertecknade blanketten för informerat samtycke (se bilaga 3). Respondenterna kan inte

identifieras i det slutliga skriftliga arbetet, trots att arbetet innehåller vissa citat. För att säkerställa respondenternas anonymitet framgår det i resultatdelen varken i vilken av grupperna citatet uttalades eller könet på respondenten. Det framgår inte heller på vilket daghem respondenterna har sina barn. Respondenterna utsattes inte för påtryckning och det råder inget beroendeförhållande mellan respondenterna och forskaren. (Carlström & Carlström Hagman 2006 s. 172 f.; Svensson & Ahrne 2011 s. 31)

Diskussionerna var konfidentiella. Med konfidentialitet menas att deltagarnas identitet inte kommer att röjas och att det inte går att avläsa vem som sagt vad. Nackdelen med en gruppdiskussion är att gruppdeltagarna inte är förbundna till samma tystnadsplikt som gruppleadaren. Det här är ett etiskt dilemma som möjligen kan påverka diskussionen i gruppen. (Trost 2010 s.61, 68, 129)

En intervju eller diskussion är alltid förenad med en ojämn maktstruktur. Forskaren har en djup kunskap om ämnet, det är forskaren som inleder diskussionen, leder den och avslutar den. Trots att man talar om en fokusgruppdiskussion är diskussionen ett sätt för forskaren att få tillgång till material. Det material som växer fram under diskussionens gång kommer att tolkas, analyseras och rapporteras av forskaren. Det är viktigt att forskaren är medveten om den här ojämna maktstrukturen och reflekterar över den under arbetets gång. (Kvale & Brinkmann 2014 s. 52)

Fördelen med att göra undersökningen för min arbetsgivare är att jag väl känner till föreningen och arbetskulturen inom den. De olika daghemmen skiljer sig ändå något från varandra. Jag känner varken barnen eller vårdnadshavarna på de övriga daghemmen. Inte heller personalen känner jag mer än till namnen. Trots detta får jag under arbetets gång vara uppmärksam och medveten om min dubbla roll som både arbetstagare och forskare. Enligt Jacobsen (2012 s. 22 f.) är den största risken med att göra en undersökning inom den egna organisationen att man har ett partiskt förhållningssätt eftersom man vet "hur vi brukar göra här" och därför inte ser hur det verkligen är. Dessutom kan det vara svårt att hålla kritisk distans till det man undersöker, man kan bli bemött med misstänksamhet, man missar att se det man inte känner till från förut och man kan omedvetet censurera kritiska synpunkter. Då en diskussion utförs för den egna arbetsgivaren är det, för att

kunna trygga respondenternas anonymitet, speciellt viktigt att komma ihåg att inte tala om vem som har ställt upp på diskussionerna (Trost 2010 s. 62).

7 RESULTAT AV FOKUSGRUPPDISKUSSIONERNA

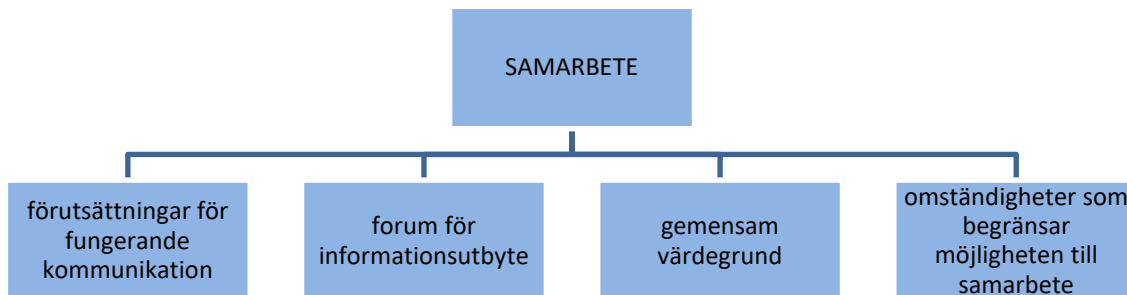
De transkriberade diskussionerna gav ett material på 29 sidor att analysera. Efter att flera gånger ha läst igenom de transkriberade diskussionerna kunde man urskilja ett antal teman som kategoriserades under två huvudteman ”samarbete” och ”det kompetenta barnet”. Temat ”samarbete” föll under ämnet vårdnadshavarnas delaktighet, kategorin ”det kompetenta barnet” under barnens delaktighet. Efter abstraktionsprocessen lästes de transkriberade diskussionerna igenom ytterligare en gång för att säkerställa att innebörden i det sagda inte gått förlorat.

Det resultat som tydligast steg fram ur diskussionerna var att respondenterna saknade insyn i barnets dag på daghemmet och att kommunikationen mellan personal och vårdnadshavare tidvis är bristfällig. De här båda resultaten kan sammanlänkas under temat samarbete.

7.1 Vårdnadshavarna görs delaktiga genom samarbete med personalen

Vårdnadshavarnas delaktighet upptog en stor del av diskussionen i fokusgrupperna, se bilaga 6. Diskussionens innehåll kunde samlas under huvudtemat samarbete. Ett gott samarbete mellan personal och vårdnadshavare bygger på fungerande kommunikation och ömsesidig tillit. Samarbete vårdnadshavare och personal emellan är nyckeln till en fungerande delaktighet för vårdnadshavarna.

Informationsflödet och kommunikationen var den del av samarbetet som respondenterna hade många önskemål och utvecklingsförslag till. Det var också informationsflödet eller brist på det som sågs som det största hindret till samarbete.

Figur 4. Vårdnadshavarnas delaktighet

7.1.1 Förutsättningar för fungerande kommunikation

En av respondenterna inledde diskussionen med att säga att delaktighet handlar om kommunikation och de andra respondenterna, oberoende av fokusgrupp, var inne på samma tema.

Kärnan i delaktigheten

För att man ska känna sig delaktig måste det erbjudas tillfällen för delaktighet, personalen måste våga bjuda in föräldrarna till diskussion och till att reflektera över verksamheten också i samband med de dagliga samtalen och inte bara under föräldramöten. Alla föräldrar skall erbjudas samma möjlighet till delaktighet.

Informationen måste vara lättillgänglig och tillgänglig för alla, eventuellt också på olika språk. Ärlig och korrekt information och tillitsfulla diskussioner efterlystes samt mod att också tala om känsliga ämnen.

”På något sätt tänker jag nog att delaktighet handlar om kommunikation, att man har en kommunikation om barnet både på dagis och hemma om hur barnet mår i dagisgruppen och vad som är på gång.”

”det sku vara bra om man sku kunna sänka tröskeln att kommunicera med dagispersonalen så att man kan känna att man inte behöver vara försiktig och känna att man trampar nån på tårna, man sku komma till ett sånt stadium att man är du med personalen och kan tala om olika saker utan att det känns besvärligt.”

Information om pedagogiken och verksamheten

Typen av information som föräldrarna skulle uppskatta är konkret kunskap om dagen, inte bara dagsprogrammet utan innehållet i programmet, vad är det barnen gör under dagarna? Det skulle också vara viktigt för föräldrarna att få vissa begrepp förklarade för sig.

”Vad är samling? Vad gör man på en samling?”

Information om pedagogiken, profilering och tankar kring varför man gör som man gör skulle uppskattas av respondenterna, liksom information om pedagogiska och fysiska förändringar på daghemmet. Det fanns ett stort intresse och nyfikenhet bland respondenterna att få en djupare insyn i de pedagogiska tankegångarna som styr verksamheten på daghemmet.

Vikten av att informationen kommer i god tid, så att man hinner förbereda barnet och sig själv och eventuellt ordna om sin tidtabell, för att kunna ta del av vissa program lyftes också fram.

”Ju mera man kan få dels praktisk info på förhand, så att man kan planera sin vardag, desto bättre kan man som förälder stöda barnet i att gå på dagis och som förälder vara delaktig i de stunder som erbjuds möjlighet till det.”

7.1.2 Forum för informationsutbyte

Respondenterna lyfte fram flera olika forum och kanaler för en fungerande kommunikation. Man kan skilja mellan informationsutbyte som sker i fysiska möten mellan vårdnadshavare, personal och barn samt digitala forum för informationsutbyte.

Fysiska möten

Föräldramöten med möjlighet för gruppdiskussioner kring aktuella teman och pedagogik sågs som ett fungerande forum för delaktighet och informationsutbyte. För att kunna förbereda sig önskade respondenterna i förväg få information om de teman som skall diskuteras på föräldramötena samt vilka förväntningar man har på föräldrarnas insats. Problemet med föräldramöten är att alla föräldrar inte har möjlighet att närvara och då inte kan ta del av viktig information och går miste om ett tillfälle att påverka.

De dagliga samtalen om hur dagen varit upplevdes som värdefulla också om respondenterna hade stor förståelse för att det inte alltid finns tid för samtal i samband med att barnen lämnas på eller avhämtas från daghemmet. De korta samtalen vid överlämnandet av barnet ansågs ändå ha ett stort mervärde, på morgonen ger samtalen en känsla av trygghet både för barnet och föräldern och på eftermiddagen ger samtalen grund för diskussioner mellan barn och förälder kring barnets dag.

Det som upplevdes som problematiskt var att barnen ibland fick agera budbärare, eftersom informationen då lätt missförstods, viktiga delar uteblev eller tolkades fel. Viktigt är också att alla föräldrar får samma information samtidigt.

”Det måste vara kontinuerlig kommunikation”

”det är ju helt praktiskt svårt, när man kommer efter sitt barn så är det svårt att ha ett vettigt informationsutbyte där [ ] o barnet är där bredvid”

”... och så råkade jag tala med en mamma till att av barnen det berörde och hon hade ingen aning om det här...”

Mjuklandningen, då föräldrarna tillsammans med sitt barn bekantar sig med daghemmet under inväpningsperioden inför barnets daghemsstart, sågs som ett ypperligt tillfälle att få närmare insikt i verksamheten på daghemmet. Också de månatligen återkommande familjefrukostarna som ordnas på en del av daghemmen uppskattades högt och ansågs varar fina tillfällen att bekanta sig dels med verksamheten och personalen, dels med de andra familjerna.

Föräldraföreningen lyftes upp som ett forum där man kan vara med och påverka verksamheten, men respondenterna ansåg att det inte kan vara den enda kanalen för föräldrarna att delta.

”...det måste finnas former för varje familj att vara delaktig, du behöver inte ha en föreningsanknytning...”

Utvecklingssamtalen om det egna barnet ansågs vara viktiga, givande och uppfyllde enligt respondenterna sitt syfte att i lugn och ro få diskutera barnets utveckling, eventuella

utmaningar och orosmoment, familjesituationen samt göra överenskommelser beträffande barnet. Respondenterna hade goda erfarenheter av att på kort varsel komma överens om enskilda samtal för att kunna diskutera något som oroar eller reda ut något akut problem eller missförstånd.

Respondenterna konstaterade att lappar på daghemmets dörr, anslagstavla eller i barnets hylla inte är det bästa sättet att få ut information åt föräldrarna eftersom alla föräldrar inte varje dag går in, om de lämnar sina barn på daghemmet under utevistelsen och avhämtar dem då barnen redan på nytt är ute.

Digitala forum

Regelbunden e-post i form av veckobrev eller månadsbrev uppskattades. Fotografier och filmer var båda kanaler som ansågs vara användbara för att förmedla information om den dagliga verksamheten och för att ge föräldrarna bättre insyn i vardagen.

Socialamedier som Facebook och Instagram diskuterades och ansågs kunna vara en fungerande kanal för att delge vårdnadshavarna information, förutsatt att de används på ett på förhand genomtänkt sätt och tar hänsyn till barnets integritet.

Respondenterna hade stor förståelse för att det kan vara svårt för personalen att hitta tid att skriva olika meddelanden till föräldrarna.

”Deras huvudjobb är ju att ta hand om barnen.”

7.1.3 Gemensam värdegrund

Då vårdnadshavarna och personalen har en gemensam värdegrund som styr deras agerande inom den småbarnspedagogiska verksamheten garanteras barnen en trygg vardag. Inom ramen för den gemensamma värdegrunden kan vårdnadshavarna delta i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamheten ifall det finns tid och intresse till det.

Planeringen av verksamheten

Bland respondenterna fanns ett visst intresse att ta del i utformningen av verksamhetsplanen, eller att få kommentera och komma med förändringsförslag på den färdiga planen för att på så sätt kunna vara med om att skapa en gemensam värdegrund, känsla av trygghet och gemensamma målsättningar. Det kunde vara bra att få ta ställning till verksamhetsplanen och sedan ge personalen arbetsro, eftersom tilliten till att de professionella gör ett bra arbete är stor. Det upplevdes inte finnas något stort behov av att förändra verksamheten. Respondenterna upplevde att det i dagens samhälle ställs allt högre krav på föräldrarna.

”Så länge det finns en möjlighet att påverka. Jag tycker bara att det just nu är alla möjliga val som ska göras hela tiden i vardagen, så man blir ganska trött på det. Det känns lite så där okej nu ska jag ännu börja liksom vara med och forma daghemsverksamheten. Nu måste man ju ibland kunna lita på att vissa saker funkar ganska bra.”

Respondenterna efterlyste pedagogiska och tematiska samtal kring aktuella ämnen, med barnet i fokus för att kunna stöda barnet på bästa möjliga sätt, förbättra samarbetet och öka känslan av delaktighet. Den här typen av samtal kunde också fungera i förebyggande syfte för att undvika att problemsituationer uppstår. Respondenterna tyckte att föräldramötet kunde vara ett lämpligt forum för diskussioner av den här typen.

Förverkligandet av verksamheten

För att öka insikten i barnets vardag på daghemmet föreslogs möjligheten för föräldrarna att ibland delta i den dagliga verksamheten. Respondenterna ansåg att föräldrarnas kompetenser i högre grad kunde utnyttjas i samband med olika teman och projekt både i planeringsskedet och under förverkligandet av projektet. Det lyftes också upp att olika former av delaktighet måste erbjudas för att alla skall ha möjlighet att vara delaktiga på ett sätt som känns naturligt för dem.

Att knyta kontakt med de andra föräldrarna och ha möjlighet att träffa de andra familjerna också utanför daghemmet var något som respondenterna upplevde som viktigt.

Utvärdering av verksamheten

Utvärderingen av verksamheten ansågs vara tillräcklig. Under utvecklingssamtalen utvärderas verksamheten med tanke på det egna barnets utveckling och de överenskommelser

som gjorts för det egna barnets del. Den årliga elektroniska utvärderingen ger möjlighet till att anonymt utvärdera verksamheten på ett mera allmänt plan.

”Sen när det gäller utvärdering för ens eget barn så kommer dom där samtalen som man har med sin egenvårdare in. Men samtidigt tycker jag att det är viktigt att erbjuda möjlighet till att ge anonym feedback, speciellt i ett sånt här sammanhang är det ganska känsligt, om jag säger något hemskt kritiskt om mitt barns dagvård, så kan det hända att mitt barn blir behandlat på ett sämre sätt på grund av det, fast det inte ens sku vara medvetet av personalen.”

Båda sätten av utvärdering ansågs vara viktig, men också möjligheten att vid behov ge feedback genast togs fram.

”Man måst ju genast säga till om det är något”

7.1.4 Omständigheter som begränsar möjligheten till samarbete

Respondenterna lyfte fram flera omständigheter som begränsar deras möjlighet till delaktighet inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Omständigheterna kan delas in i strukturella, som direkt har att göra med personalens arbetsmetoder och arbetskultur samt i samhälleliga omständigheter om påverkas av dagens samhällsklimat.

Strukturella begränsningar för samarbete

Otydliga regler för delaktighet och okunskap både bland personal och föräldrar kring juridiska förbehåll förorsakar missförstånd och osäkerhet. Det här var något som respondenterna tog upp under diskussionen om delaktighet.

”Jag har funderat på det här också om att man inte får berätta [ ] får man vara delaktig i något som inte direkt angår ens eget barn”

”Man förstår ju att det finns aspekter som gör att man inte kan tala om allt [ ] men det är oklara regler om vad man kan säga om de andra barnen [ ] för att vi ska kunna känna oss delaktiga och stöda vårt barn så är det normalt att veta vad de andra barnen i gruppen heter”

En faktor som försvårar föräldrarnas möjlighet till delaktighet och till att påverka verksamheten var att de har dålig insyn i vad barnen gör under dagen på daghemmet och att informationsflödet inte alltid fungerar. Dessutom togs det upp att det sällan erbjuds möjlighet till delaktighet.

Orsaken till att informationen inte alltid når föräldrarna kan vara tidsbrist, brist för tillfällen att ge och ta emot information eller att informationen inte har löpt personalen emellan. Det att informationen gavs med kort varsel ansågs begränsa möjligheten till delaktighet, också språkliga och kulturella olikheter kan förorsaka svårigheter för föräldrarna att vara delaktiga.

”All info kommer alltid bara på svenska, det kan få en del att känna sig odelaktiga”

”Föräldrar som kommer från en annan kultur, trots att de kanske talar svenska, så kanske dom inte har samma kulturella förståelse för olika saker.”

Begränsningar med samhälllig bakgrund

Respondenterna ansåg att de höga krav som ställs på dem i arbetslivet och i samhället i stort, är ett hinder för dem att engagera sig i daghemsverksamheten. Också om intresset för att delta och engagera sig finns, saknar föräldrarna tid och ork att delta. Under vardagen blir tiden tillsammans med det egna barnet kort, man vill ogärna sätta den värdefulla tiden på något engagemang utanför hemmet.

Respondenterna oroade sig också för att delaktigheten inom den småbarnspedagogiska verksamheten ytterligare skall bli ett krav på prestation för egen del.

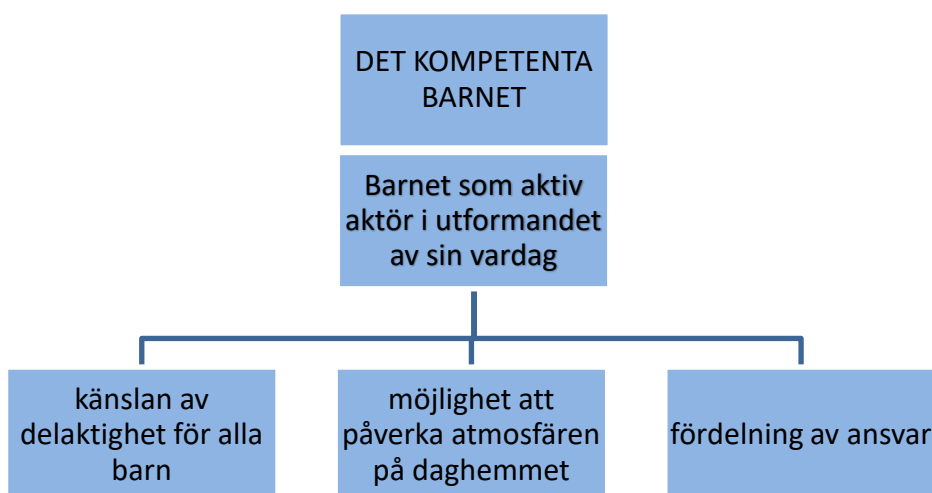
7.2 Det kompetenta barnet

Då respondenterna blev tillfrågade om deras barns delaktighet i den småbarnspedagogiska verksamheten konstaterade de, efter att ha funderat en stund, att de inte visste i vilken grad deras barn var delaktiga eftersom de upplevde att de inte visste vad barnen egentligen gjorde hela dagarna på dagis. Som beskrevs ovan önskar vårdnadshavarna en bättre insyn i barnets vardag inom småbarnspedagogiska verksamheten.

”Nu vet jag ju faktiskt inte hur det är.”

”Där är väl första problemet man borde lösa, att göra föräldrarna medvetna om vad som händer på dagis.”

Det rådde trots allt enighet bland respondenterna att deras barn förmodligen kan mera, är mera kompetenta, än deras föräldrar tror.

Figur 5: Barnens delaktighet

7.2.1 Barnet som aktiv aktör i utformandet av sin vardag

Stämningen under diskussionerna genomsyrades av uppfattningen att barnen kan och vill vara aktiva och delta i utformningen av sin vardag och av verksamheten på daghemmet bara tillfälle och utrymme till delaktighet erbjuds. Ur vårdnadshavarnas diskussioner gick det att urskilja tre teman för barnens delaktighet, känslan av delaktighet för alla barn, möjlighet att påverka atmosfären och fördelning av ansvar.

Känsla av delaktighet för alla barn

Respondenterna lyfte fram, vikten av att alla barn har möjlighet att få sin röst hörd, att det erbjuds olika former för delaktighet, så att varje barn kan uttrycka sin vilja och sina tankar på ett sätt som passar just det barnet och på det sättet skapa en känsla av delaktighet för alla. Inkluderande verksamhet lyftes också fram, som att till exempel laga mellanmål tillsammans. Man tyckte barnen borde ha möjlighet att påverka verksamheten i "det lilla", i saker som att välja saga, välja gruppnamn, välja tema att arbeta kring eller rösta fram

”önskematen” ibland. Samtidigt fanns en önskan om att personalen skall erbjuda barnen mångsidig verksamhet, lite av varje.

Respondenterna lyfte fram vikten av att barnens tankar och åsikter beaktas då verksamheten planeras, förverkligas och utvärderas. Om barnen blir tillfrågade om något är det viktigt att deras åsikt och önskemål syns i den dagliga verksamheten och att barnen upplever att de verkligen blir lyssnade till.

”... är det någon form av konsultering där barnens åsikter inte på riktigt väger nåenting, utan man har på förhand bestämt hur man tänker göra. En sådan form av skendelaktighet är jätte viktig att undvika.”

Möjlighet att påverka atmosfären på daghemmet

Det sågs som positivt att barnen får öva sig att förhandla och kompromissa i gruppen, att de får diskutera daghemmets regler och på det sättet vara med och skapa atmosfären på daghemmet. Respondenterna hade en känsla av att deras barn var mera kompetenta och klarade av att göra val i högra grad än föräldrarna förväntar sig.

”Nu är det viktigt att lära sig fungera i ett kollektiv, framför allt i dagens samhälle är det jätte viktigt.”

”öva sig på att fatta beslut tillsammans när dom är av olika åsikt, och endel får sin vilja igenom och andra inte.”

Respondenterna hoppas att deras barns uppmuntras till självständighet genom att materialet finns lätt tillgängligt för barnet och att barnet får röra sig fritt på daghemmet så att det har möjlighet att välja lek och kompisar enligt intresse och att syskon- och kompisrelationer stöds.

Fördelning av ansvar mellan barn och vuxna

Det fanns bland respondenterna en viss oro att de förestående förändringarna skall leda till att det inte längre finns tid för lek. Leken ansågs vara mycket viktigt, men också att barnen skulle få vara barn och inte behöva ta för stort ansvar för sin vardag, att ansvaret anpassas till barnets ålder och utvecklingsskede så att känslan av trygghet består.

”Leken är jätte viktig och att barnen på daghemmet får vara småbarn, [ ] det blir jätte snabbt det där presterande och att man ska in i några boxar.”

Respondenterna tog upp att ansvaret för att erbjuda barnen mångsidig verksamhet är personalens, barnet vet inte vad det finns att välja mellan om inte alternativen presenteras för dem. Vidare ansåg respondenterna att barnen inte skall ges för stort ansvar, det är viktigt att barnen kan lita på att de vuxna tar de stora besluten och håller fast vid de dagliga rutinerna.

8 DISKUSSION

I det här avsnittet diskuterar jag val av metod, speglar resultaten från fokusgruppdiskussionerna mot arbetets frågeställningar, den teoretiska referensramen och tidigare forskning, gör ett sammandrag av aspekter kring delaktighet som är viktig att ta hänsyn till inom den småbarnspedagogiska verksamheten och funderar kring vilken form av fortsatt forskning som skulle vara av intresse.

8.1 Metoddiskussion

Valet av metod kan diskuteras, eftersom det var så svårt att engagera respondenter att ställa upp på en fokusgruppdiskussion. Kunde tröskeln att ställa upp ha varit lägre om intervjuerna skulle ha utförts individuellt? Eller skulle en enkät gett ett större deltagande? Genom att skicka ut infobrevet till vårdnadshavarna enbart på svenska utslöt jag en stor del av de möjliga respondenterna, det här var ett misstag som jag märkte först då fokusgruppdiskussionerna var genomförda, transkriberade och analysen påbörjad.

En av utmaningarna med en fokusgruppdiskussion är, att då man väl har lyckats samla ihop en grupp, hitta en tidpunkt för diskussionen som passar alla respondenter. Den feedback som jag fick av vårdnadshavarna var att e-post inte är ett effektivt sätt att kontakta dem, eftersom en e-post lätt drunknar i mängden post som kommer in under dagen. Egen erfarenhet visar att direkt telefonkontakt var det bästa sättet att engagera eventuella respondenter.

8.1.1 Tillförlitlighet och överförbarhet

Genom att processen för analys och resultat beskrivs ingående ökar forskningens tillförlitlighet också valet av kategorier och hur väl kategorierna täcker materialet påverkar tillförlitligheten. Direkta citat från det insamlade materialet ökar enligt Patton (1990) och Sandelowski (1993) forskningens trovärdighet. (Elo & Kyngäs 2008 s. 112) För att öka tillförlitligheten på undersökningen genomförs och transkriberas alla diskussioner av forskaren (Billinger 2005 s. 175).

Det faktum att innehållsanalysen som analysmetod är så flexibel gör att det inte finns något entydigt "rätt sätt" att utföra analysen. Det här utgör enligt Weber (1990) en utmaning, forskaren måste använda sitt omdöme för att få fram den variant av analys som är lämpligast för det ifrågasvarande materialet. (Elo & Kyngäs 2008 s.113)

Resultaten från en kvalitativ undersökning är inte slutgiltiga eftersom undersökningen i sig kan påverka respondenternas syn på de undersökta fenomenet och styra deras åsikter och handlingar så att en ny forskning med samma forskningsfrågor skulle ge ett annat resultat. (Ahrne & Svensson 2011 s.10)

Trots att antalet respondenter var litet och bestod av personer med ett särintresse för delaktighet inom den småbarnspedagogiska verksamheten finns det ingen anledning att tro att resultaten från forskningen inte är överförbar till också andra daghem i Helsingfors och eventuellt också till daghem i andra större städer, eftersom forskningen i sig inte innehåller något som är specifikt för just småbarnspedagogiken inom Barnavårdsförningen eller Helsingfors.

8.2 Resultatdiskussion

Resultaten visar på att respondenternas tankar går i linje med vad både tidigare forskning, arbetets teoretiska referensram samt grunderna för planen för småbarnspedagogik lyfter fram om delaktighet inom den småbarnspedagogiska verksamheten.

8.2.1 Vårdnadshavarnas delaktighet

Den första frågeställningen i arbetet var: På vilket sätt upplever vårdnadshavarna att de har möjlighet att påverka planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamheten inom småbarnspedagogiken?

För att kunna påverka verksamheten inom småbarnspedagogiken behöver vårdnadshavarna få information och kunskap om hur verksamheten är uppbyggd och ha tillräckligt med kunskap om vården (Adams 2008 s.43; Pramling-Samuelsson & Sheridan 2006 s. 135). Det här ansåg respondenter att de inte i tillräckligt hög grad hade för att kunna ta ställning till hur de kan vara med och forma verksamheten eller till hur deras barn hade möjlighet att vara delaktiga i den småbarnspedagogiska verksamheten. Däremot ansåg respondenterna sig nog ha möjlighet att utvärdera verksamheten i samband med den årligen återkommande kundenkäten samt i samband med utvecklingssamtalen.

Enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik är det personalen som skall ta initiativ till att bjuda in vårdnadshavarna att delta i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamheten. (Utbildningsstyrelsen 2016a s.10 ff.) Respondenterna upplevde att de inte hade blivit inbjudna att delta i de här momenten. Det här är något som personalen behöver fästa extra uppmärksamhet vid.

Vårdnadshavarna skall ges en möjlighet att påverka verksamheten inom ramen för de nationella målen men det är inget tvång för föräldrarna att delta (Pramling-Samuelsson & Sheridan 2006 s. 134 f.). Madsen (2006 s.173, 203) konstaterar att känslan av att samhället ständigt kräver högre grad av delaktighet av medborgarna är verklig. Det här bekräftade respondenternas, av deras berättelser framgick att också om viljan till delaktighet finns så finns inte alltid tiden och orken, vardagen kräver sitt. Man kan fråga sig om det ökade kravet på delaktighet kan leda till social exklusion för familjer som av olika anledning inte har möjlighet att delta i den småbarnspedagogiska verksamheten. Också Bridge (2001 s.7 f.) drog den slutsatsen i sin forskning att bristen på föräldradelaktighet sällan berodde på att det inte skulle ha funnits intresse utan på att det inte fanns tid.

Tidigare forskning gjord av Zhang (2015 s. 112 f., 118) visar precis som respondenterna uttryckte i den här forskningen att kommunikationen mellan föräldrar och personal är viktig, men också att föräldrarnas delaktighet beror på deras kunskap, tid och resurser. Å andra sidan menar Zhang att större grad av delaktighet leder till bättre kommunikation.

Respondenterna tog som ett problem upp de oklara reglerna om när och i vilken grad man som förälder har rätt att vara delaktig i barnens vardag på daghemmet. I sin bok lyfter Adams (2008 s. 43) fram omständigheter som enligt Carr (2004) kan försvåra vårdnadshavarnas möjlighet till delaktighet. En omständighet är just otydliga regler för delaktighet. Giddens och Sutton (2014 s 559 f.) talar om att känslan av tillhörighet och kunskap om de rådande normerna är grundstenen i det sociala nätverket

Om personalen har en tendens att konsultera barnets vårdnadshavare i stället för att involvera dem, som Carr (2004) lyfter fram i Adams (2008 s. 41, 43) bok deltar föräldrarna kanske utan att känna sig delaktiga. Det är viktigt att arbeta målmedvetet för att förbättra informationsflödet på daghemmen, Carr (2004) menar vidare att myndigheterna, i detta fall personalen, måste ändra attityd och arbetskultur för att i högre grad möjliggöra delaktigheten bland barn och föräldrar. Rutinerna kring hur informationen delges föräldrarna behöver också ses över så att också "sällan hörda" föräldrar får en möjlighet att bli delaktiga.

Den tredje frågeställningen i det här arbetet var: Vilken form av delaktighet upplever vårdnadshavarna som meningsfull för egen del? På den här frågan hade respondenterna flera svar, de önskade påverka verksamheten genom att vara delaktiga i pedagogiska och tematiska samtal, gruppdiskussioner under föräldramöten, dagliga samtal med personalen, enskilda samtal med personalen, utvecklingssamtal samt diskussioner med personal och andra föräldrar under familjefrukostar. Också utnyttjande av föräldrarnas olika kompetenser i samband med olika teman och projekt togs upp som en möjlig form till delaktighet.

Då samarbetet mellan föräldrar och personal fungerar väl uppstår liknande tankar kring fostran och pedagogik, vilket ger kontinuitet och trygghet i barnets utveckling (Laine et

al. 2012 s. 152 ff.). Det här var något som också togs upp i diskussionerna. Man önskade också tid och tillfällen för att specifikt diskutera pedagogiken på daghemmen. Samarbetet föräldrar emellan och möjligheten att skapa nya nätverk ansågs också vara viktigt. En välfungerade småbarnspedagogisk verksamhet stöder föräldraskapet och växelverkan mellan barn och förälder men stöder också familjerna i att bygga upp nya nätverk (Laine et al. 2012 s. 147, 152 ff.). Putnam (2006) å sin sida anser att det sociala kapitalet är en förutsättning för delaktighet (Giddens & Sutton 2014 s.559 f.) Också i grunderna för planen för småbarnspedagogik lyfts det fram att vårdnadshavarna skall beredas möjlighet att tillsammans med barnen delta i utvecklingen av verksamhetskulturen samt att samarbete vårdnadshavare emellan skall stödas så att familjerna kan skapa nya nätverk (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 28 ff.). Zhang (2015 s.118) motiverar högre grad av delaktighet med att det har visat sig att familjer utvecklar större nätverk i skolor där de känner sig delaktiga.

8.2.2 Barnets delaktighet

Då det kommer till barnens delaktighet på daghemmen var respondenterna eniga om att det är viktigt att alla barn får sin röst hörd, det här är handlar också första delen på Shiers (2001a s. 112) delaktighetsstig om. Det är på pedagogens ansvar att varje barn, oberoende ålder och utvecklingsskede blir hört. Shiers andra del fortsätter i samma anda, pedagogen har som uppgift att avlägsna eventuella hinder för att barnet skall få sin röst hörd. Det är också huvudsyftet med de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik, att öka jämställdheten mellan barnen och garantera att alla barn får delta och påverka sin vardag inom den småbarnspedagogiska verksamheten (Utbildningsstyrelsen 2016a s.14 ff.)

Skendelaktighet var ett uttryck som användes av en av respondenterna, det vill säga att barnen blir tillfrågade deras åsikt, men personalen gör ändå som den redan innan hade bestämt sig för att göra, det här ansågs vara skadligt. Den tredje delen av Shiers (2001a s.113) delaktighetsstig handlar just om att barnens åsikter och synpunkter måste beaktas och synas i verksamheten. Också grunderna för planen för småbarnspedagogik poängterar vikten av att barnet blir hört och att dess intressen, kunskaper och styrkor tas i beaktande då verksamheten och lärmiljön planeras och utformas (Utbildningsstyrelsen 2016a s 24, 31) Respondenterna talade om att de önskar att deras barn skall få vara delaktiga och påverka i ”det lilla”, i sådant som direkt berör barnens vardag. Hedges mfl. (2011 s. 198

f.) konstaterade i sin forskning att det är just i fenomen som hänger samman med vardagliga situationer som barn har störst intresse av att delta i.

Den andra frågeställningen i det här arbetet löd: På vilket sätt upplever vårdnadshavarna att deras barn har möjlighet att påverka planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamheten inom småbarnspedagogiken? Som jag redan tidigare har konstaterat upplevde respondenterna att det inte hade tillräcklig insyn i barnets vardag på daghemmet för att kunna ta ställning till den här frågan. Däremot ansåg respondenterna att daghemmet på ett naturligt sätt erbjuder ett ypperligt tillfälle för barnen att dels öva sig på att fungera i grupp och dels på hur ett demokratiskt samhälle fungerar. Genom att vara delaktiga i beslut som berör barnens vardag, lär sig barnet ta ansvar, att lyssna till andra och acceptera olika åsikter, barnet utvecklar ett socialt ansvar och förmågan att förstå hur man fungerar i ett demokratiskt samhälle (Hart 1992 s.5, 35; Pramling-Samuelsson & Sheridan 2006 s. 38). Också Boström (2012 s. 266 f.) lyfter fram i sin forskning att barn behöver stöd och uppmuntran av vuxna för att uttrycka sina åsikter och på så sätt lära sig att deras röst är viktig och att delaktighet hör till det demokratiska samhället. Turja (2016 s. 53) menar att när barnet ges möjlighet att tillsammans med jämnåriga fundera, berätta om sina upplevelser, tankar, idéer och påhitt samt förhandla och kompromissa förbättras barnets självförtroende och de sociala färdigheterna utvecklas. Vidare anser Turja (2016 s. 53) att tyngdpunkten inom den småbarnspedagogiska verksamheten har skiftat från ett individcentrerat synsätt till att se barnet som en del av en grupp där känslan av gemenskap är allt viktigare.

På den fjärde frågeställningen om vilken form av delaktighet vårdnadshavarna upplever som meningsfull för sina barns del svarade respondenterna att det viktigaste är att alla barn upplever att de är delaktiga och att de får påverka i frågor som direkt berör dem själva, till exempel val av teman och val av lek.

Vårdnadshavarna upplevde i enlighet med den nya barndomssociologin (Giddens & Sutton 2014 s. 235) att deras barn är aktiva deltagare som vill vara med och påverka och utveckla sin omgivning.

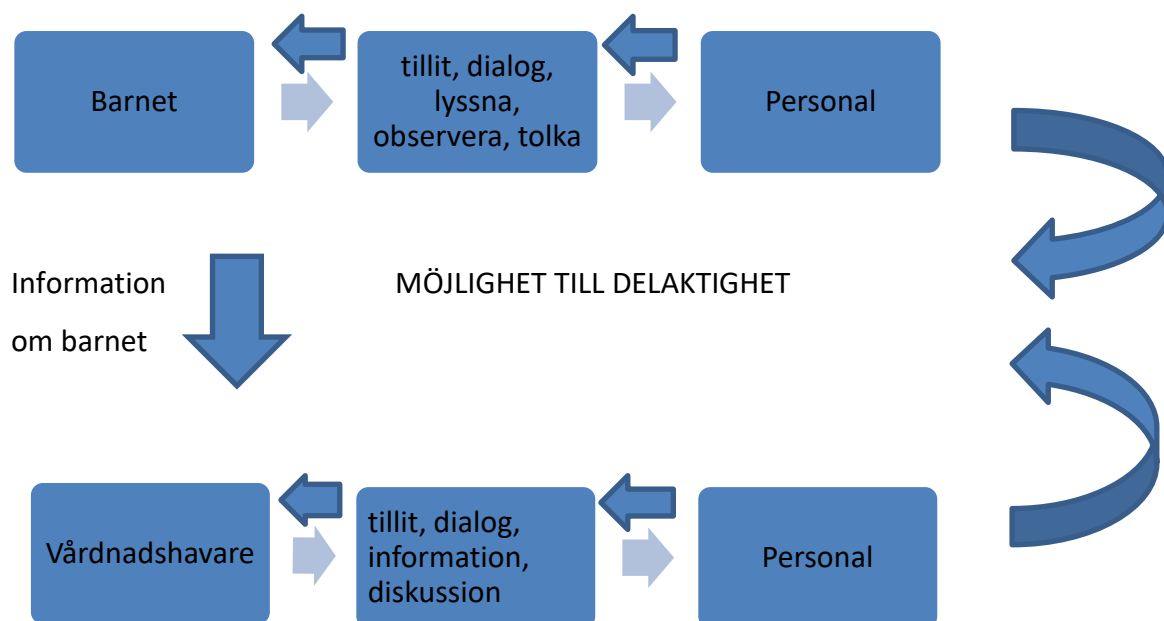
Respondenterna talade om vikten av inkluderande verksamhet, enligt Gustavsson (2008 s. 25) är delaktigheten ett steg i riktningen att motarbeta utslagning av barn och unga, medan Madsen (2006 s.178) talar om man genom att använda sig av olika pedagogiska metoder skall ge varje barn möjlighet till delaktighet.

Respondenternas oro om att barnen tilldelas ett för stort ansvar har också diskuterats bland forskare. Giddens och Sutton (2014 s. 26) poängterar vikten av att pedagogerna kontinuerligt reflekterar över balansen mellan barnens delaktighet och de beslut de vuxna gör för att ansvaret inte ska bli för stort för barnen. Pramling-Samuelsson och Sheridan (2006 s. 34) poängterar att delaktighet inte innebär att pedagogerna avstår från ansvaret och från att sätta gränser, medan Turja (2016 s. 53) lyfter fram att barns delaktighet inte betyder att det är barnen som bestämmer utan att besluten bygger på gemensamma förhandlingar och diskussioner.

Shiers (2001a s. 115) lyfter fram vikten av den fria leken, eftersom det är i den, barnen kan öva sig att ta beslut på egen hand utan att vuxna lägger sig i. Det här stöder tanken om att leken, i enlighet med respondenternas önskemål, också i fortsättningen kommer att varar en väsentlig del av barnets dag på daghemmet. Också grunderna för planen för småbarnspedagogik lyfter fram leken som ett viktigt tema, det skall finnas utrymme och tid för barnets lek inom den småbarnspedagogiska verksamheten (Utbildningsstyrelsen 2016a s. 29).

8.3 Konklusioner och utvecklingsförslag för den småbarnspedagogiska verksamheten

Nedan följer ett kort sammandrag av aspekter kring delaktighet som är viktiga att ta hänsyn till då man planerar den småbarnspedagogiska verksamheten. Sammandraget kan användas som inspiration och redskap då personalen planerar verksamheten så att den är i samma anda som grunderna för planen för småbarnspedagogik då det kommer till barnens och vårdnadshavarnas delaktighet inom den småbarnspedagogiska verksamheten.

Figur 6. Modell för att möjliggöra delaktighet

8.3.1 Viktigt att tänka på för att öka barnens möjlighet till delaktighet

Samarbete mellan personal och vårdnadshavare utgår från barnets behov. Barnet skall beredas möjlighet att delta i och påverka planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamheten. Genom att aktivt lyssna till barnet, observera det och tolka dess olika signaler kan personalen kartlägga barnets åsikt och önskemål och ta dem i beaktande då barnets plan för småbarnspedagogik och daghemmets verksamhetsplan görs. (Utbildningsstyrelsen 2016a s.10, 14).

Delaktighet är lösningen på utanförskap (Gustavsson 2008 s. 25). Därför måste extra vikt fästas vid sällan hörda barn och föräldrar, det vill säga de som inte självmant tar kontakt eller av någon anledning har svårt att kommunicera med personalen, så att också de har en möjlighet att uttrycka sin åsikt (Adams 2008 s. 41). Genom att vara delaktig och få ta ansvar lär sig barnen också att lyssna till varandra och acceptera olika åsikter. För att som vuxen kunna ta ansvar och beslut behöver man få öva dessa färdigheter redan som barn. (Hart 1992 s. 5, 35) Enligt Carr (2004) är delaktighet medlet inte målet (Adams 2008 s. 41) det vill säga, barnet och vårdnadshavarna skall ha möjlighet att vara delaktiga i alla delmoment av verksamheten, delaktigheten flätas in i den dagliga verksamheten som en

naturlig samarbetsform. Det är viktigt att komma ihåg att delta inte är synonymt med delaktighet, men att delta kan vara första steget till delaktighet (Turja 2016 s. 47).

Det är viktigt att pedagogen är uppmärksam på sin roll och ständigt reflekterar över sitt agerande så att följande fallgropar kan undvikas. Hedges mfl. (2011 s.198 f.) har i sin forskning påvisat att det är de mest verbala och de mest omtyckta barnen som hade störst inflytande på verksamheten i gruppen. Av barnens intresseområden valde personalen att fördjupa sig i de ämnen som redan från tidigare intresserade också dem. Thörner (2017 s. 84) har i sin forskning påvisat liknande resultat, att det är svårt för pedagoger att vara rättvis då det kommer till vilket barns intresse som beaktas i verksamheten.

Bath (2011 s.326) talar om "lyssnandets pedagogik" och menar med det att det är viktigt att lyssna till barnet, den här typen av pedagogik kräver att pedagogen har en vilja att diskutera och kompromissa. Johannesen och Sandvik (2009 s.40 f. 72) talar om att pedagogens roll är att fråga mera och leda mindre. Barnet väljer att kommunicera med en trygg vuxen som barnet har förtroende till, egenvårdarens roll blir att bygga upp ett förtroendefullt förhållande till barnet och att vara tillgänglig för barnet för att kunna iaktta och tolka barnets signaler, välmående och intresseområden. Pedagogen måste anstränga sig för att kunna tolka barnet och vid behov använda sig av alternativa kommunikationsmetoder för att alla barn skall få uttrycka sina tankar och göra sig förstådda. (Johannesen & Sandvik 2009 s. 91, 93; Thomas 2002 s. 29, 144 f.; Turja 2016 s. 50). För att utvecklas på ett gynnsamt sätt behöver barnet en bestående emotionell kontakt till en vuxen (Bonfenbrenner 2005 s. 260 ff.), på daghemmet tillfaller den här uppgiften naturligt egenvårdaren.

Genom att till exempel själv få ta mat och själv bedöma när barnet behöver gå på toaletten känner sig barnet delaktigt och att det har möjlighet att själv bestämma i frågor som är viktiga för henne eller honom (Pramling- Samuelsson & Sheridan 2006 s. 38).

Det är pedagogen som har makten att tillåta eller låta bli att tillåta barnet att vara delaktigt. De stämplar som de vuxna tilldelar barn kan utesluta barnen från möjligheten att delta. (Bergström & Holm 2005 s. 145 ff.). Det är ändå viktigt att kontinuerligt diskutera i vilken

grad och i vilka ärenden barnet kan vara delaktigt utan att ansvaret blir betungande (Giddens & Sutton 2014 s. 26). De vuxnas rädsla för anarki och känslan av att förlora kontrollen är enligt Hart (1992 s. 37) ett hinder för barns delaktighet.

8.3.2 Sätt att öka vårdnadshavarnas möjlighet till delaktighet

För att föräldrarna skall ha en möjlighet till delaktighet måste de ha kunskap om vad som sker på daghemmet och information om hur verksamheten är uppbyggd (Pramling- Samuelsson & Sheridan 2006 s. 135). Det är en av utmaningarna inom dagvården att på ett ändamålsenligt sätt ge alla vårdnadshavare inblick i vardagen på daghemmet samt att förbättra kommunikationen så att alla vårdnadshavare nås av den information de behöver för att känna sig delaktiga i verksamheten.

Enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik skall vårdnadshavarna beredas möjlighet att påverka planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamheten, deras åsikter skall höras och den feedback de ger skall utnyttjas då småbarnspedagogen utvecklas. (Utbildningsstyrelsen 2016a s 16). Personalen måste ha mod att bjuda in föräldrarna till att delta och garantera dem möjligheten till delaktighet.

Hedges mfl. (2011 s. 199) lyfter fram vikten av att pedagogerna känner barnen och familjerna väl. De föreslår att ”öppet hus” - dagar kunde vara ett sätt att bekanta sig bättre med familjerna, men här ser jag också egenvårdarmodellen som en viktig grundsten i uppbyggandet av ett förtroendefullt samarbete med föräldrarna. Bath (2011 s. 368 f.) lyfter upp egenvårdarens nyckelposition då det kommer till att etablera samarbetet mellan pedagog och förälder. Hon anser att en respektfull och välkomnande attityd mot föräldrarna är bättre utgångspunkt än att pedagogen tar på sig rollen av expert. För att lära sig att förstå och tolka ett litet barn som börjar på daghemmet behöver egenvårdaren få kunskap av föräldrarna om familjens vanor, sociala nätverk och kultur.

8.4 Fortsatt forskning

Det skulle vara intressant att följa upp hur de föräldrar som deltog i fokusgrupperna upplever delaktigheten på daghemmen efter diskussionen och huruvida deras eget agerande har förändrats då medvetenheten genom diskussionen ökat. Det skulle också vara intressant att följa upp den här undersökningen då de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik har använts en tid, till exempel ett år, för att se hur barnens och vårdnadshavares delaktighet syns i den dagliga verksamheten och om det har skett några förändringar jämfört med den här undersökningen.

Av intresse skulle också vara att intervjua barnen om deras syn på delaktigheten inom den småbarnspedagogiska verksamheten och att kartlägga personalens tankar dels kring barnens och vårdnadshavarnas delaktighet, dels kring sin egen delaktighet. Eller att göra en aktionsforskning kring delaktighet inom den småbarnspedagogiska verksamheten med målsättningen att under forskningens gång utveckla en arbetskultur som involvera både barn och vårdnadshavare i verksamheten och ökar deras känsla av delaktighet.

Delaktighet är ett aktuellt tema som har diskuterats mycket under det gångna året inom den småbarnspedagogiska verksamheten, både inom personalgrupper och på olika fortbildningar. Risken finns att delaktigheten diskuteras ”sönder” och att begreppet börjar användas utan större eftertanke eller att man tröttnar på ämnet. Det är trots allt ett viktigt tema som lyfts fram i alla styrdokument, börjades från FN:s konvention för barnens rättigheter och skall således styra den småbarnspedagogiska verksamheten.

KÄLLOR

Abrahamson, Maria. 2005, Diskursiv analys av fokusgruppintervjuer om alkohol-två exempel. I: *Forskningsmetoder i socialt arbete*, Lund: Studentlitteratur, s. 179-199.

Adams, Robert. 2008, *Empowerment, participation and social work*. Fourth edition. Hampshire: Palgrave Macmillan, 238 p.

Ahrne, Göran & Svensson, Peter. 2011, Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*, Malmö: Författarna och Liber AB, s. 10-18

Arnold, David H., Zeljo, Alexandra & Doctoroff, Greta L. 2008, *Parent Involvement in Preschool: Predictors and the Relation of Involvement to Preliteracy Development*. Oritz, Camilo Long Island University & University of Massachusetts. *School Psychology Review* 2008 Vol. 37 No. 1 pp. 74-90.

Bath, Caroline. 2011, *Conceptualizing Listening to Young Children as an Ethic Care in Early Childhood Education and Care*. Department of education, Childhood and Inclusion, Sheffield Hallam University, Sheffield. *Children & Society* Volume 27, 2013. pp. 361-371.

Bergström, Margareta & Holm, Inger, 2005. *Den svårfångade delaktigheten i skolan. Ett ungdomsperspektiv på hinder och möjligheter*, Linköpings Universitet. 170 s. Tillgänglig: <http://www.avhandlingar.se/avhandling/39d6fce509/>. Hämtad 25.9.2016

Billinger, Kajsa. 2005, Fokusgrupper – en datainsamlingsmetod. I: Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur, s. 169-177.

Boström, Stig. 2012, *Childrens participation in research*. Department of Education, Aarhus University. *International Journal of Early Years Education*. Vol. 20 No. 3, September 2012, pp. 257-269.

Bridge, Heather. 2001, *Increasing Parental Involvement in the Preschool Curriculum: What an action research case study revealed*. School of Education, University of Birmingham. *International Journal of Early Years Education*, vol. 9, No. 1, 2001 pp. 5-21.

Bronfenbrenner, Urie. 2005, Strengthening Family Systems. I: Bronfenbrenner, Urie (editor). *Making Human Beings Human. Bioecological Perspectives on Human Development*. California: Sage Publications, Inc. pp. 260-273.

Carlström, Inge & Carlström Hagman, Lena-Pia. 2006, *Metodik för utvecklingsarbete och utvärdering*, Lund: Studentlitteratur, 447 s.

Dahlin- Ivanoff, Synneve. 2011, Fokusgruppdiskussioner. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Författarna och Liber AB. s. 71-82.

Denscombe, Martyn. 2016, *Forskningshandboken. För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Tredje uppl. Lund: Studentlitteratur, 488 s.

Dewey, John. 1980, Individ, skola och samhälle. Pedagogiska texter av John Dewey. Stockholm: Natur och Kultur. 162 s.

Elfström Pettersson, Katarina. 2014, *Playing a part in preschool documentation. A study of how participation is enacted in preschool documentation practices and how it is affected by material agents*. Linköping University, Department of Social and Welfare Studies. 111 p.

Elo, Satu., & Kyngäs, Helvi. 2008, The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107-115.

FN:s konvention om barnens rättigheter. 1989, UNICEF. Tillgänglig: <http://lapsiasia.fi/sv/lapsen-oikeudet/>. Hämtad 16.6.2016

Giddens, Anthony & Sutton, W. Philip. 2014, *Sociologi*, Lund: Studentlitteratur, 807 s.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik. 2016, Utbildningsstyrelsen. Föreskrifter och anvisningar 2016:17

Gustavsson, Anders. 2008, Vår tids socialpedagogik. I: Molin, Martin, Gustavsson, Anders, Hermansson, Hans-Erik (red.). *Meningsskapande och delaktighet. Om vår tids socialpedagogik*, Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB, s. 9-43.

Hamerslag, Anette. 2013, Barns deltagande och delaktighet. Projektarbete i en förskola med inspiration från Reggio Emilia. Uppsala Universitet, institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier, 147s. Tillgänglig: <http://www.avhandlingar.se/avhandling/bcd4eaf202/>. Hämtad: 25.9.2016

Hart, Roger. 1992, *Children's participation: From tokenism to citizenship*. UNICEF. International Child Development Centre. 39 p.

Hedges, Helen, Cullen, Joy & Jordan, Barbara. 2011, *Early Years Curriculum: funds of knowledge as a conceptual framework for children's interests*. Journal of Curriculum Studies, 2011 Vol. 43, No. 2 pp. 185-205.

Jacobsen, Dag Ingvar, 2012. *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*, Lund: Studentlitteratur, 327s.

Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni. 2009, *Små barns delaktighet och inflytande – några perspektiv*, Stockholm: Liber AB, 116 s.

Krueger, Richard A. & Casey, Mary Anne. 2000, *Focus groups. A practical guide for applied research*. California: Sage Publications, Inc. 3rd edition. 213 p.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. 2014, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur, 3. Upplagan. 412 s.

Lag om småbarnsfostran 2a§. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sm%C3%A5barnspedagogik>. Hämtad 15.6.2016

Lag om småbarnsfostran 7b§. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sm%C3%A5barnspedagogik>. Hämtad 15.6.2016

Lag om småbarnsfostran 5.8.2015/580. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sm%C3%A5barnspedagogik#a8.5.2015-580>. Hämtad 15.6.2016

Laine, Anne, Ruishalme, Outi, Salervo, Pirjo, Sive'n, Tuula & Välimäki, Päivi. 2012, *Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla*, Helsinki: SanomaPro, 261 s.

Madsen, Bent. 2006, *Socialpedagogik. Integration och inklusion i det moderna samhället*, Köpenhamn: Studentlitteratur, 301 s.

Pramling-Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 2006, *Lärandets grogrund*, Lund: Studentlitteratur, 152 s.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David. 2011, Att analysera kvalitativ material. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*, Malmö: Liber AB, s. 194-210

Rønning, Rolf. 2007, Brukarmedverkan och empowerment – gammalt vin i nya flaskor? I: Askheim, Ole Petter & Starrin, Bengt (red.) *Empowerment i teori och praktik*, Malmö: Gleerups, s. 33-47

SAOL, Svenska Akademiens Ordlista Tillgänglig: <http://www.svenskaakademien.se/svenska-spraket/svenska-akademiens-ordlista-saol/saol-13-pa-natet/sok-i-ordlistan>. Hämtad 28.8.2016

Shier, Harry. 2001a, Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & society*, 15(2), pp. 107-117.

Shier, Harry. 2001b, Vägar till delaktighet: öppningar, möjligheter och skyldigheter. En ny modell för att fatta beslut i enlighet med artikel 12.1 i FN:s konvention om barnets rättigheter. Handikappförbundet. 11s. Tillgänglig: <http://www.hso.se/Page-Files/1556/Shier,%20%C3%B6versatt%20artikel%202.pdf> Hämtad 28.1 2017

Svensson, Peter & Ahrne, Göran. 2011, Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*, Malmö: Författarna och Liber AB, s. 19-33.

TENK 2016, *God vetenskaplig praxis*. Tillgänglig: <http://www.tenk.fi/sv/god-vetenskaplig-praxis-anvisningar/god-vetenskaplig-praxis>. Hämtad 7.8.2016

Thomas, Nigel. 2002, *Children, Family and the State. Decision-making and child participation*. Bristol: The Policy Press, 242 p.

Thörner, A. 2017, "Vi kan inte bara utgå från barnens intresse": Pedagogers guidning av barns intresse i förhållande till förskolans målstyrning. Doctoral dissertation, Högskolan i Borås. 211 s. Tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/50812/1/gupea_2077_50812_1.pdf. Hämtad 1.2 2017

Trost, Jan. 2010, *Kvalitativa intervjuer*, 4. uppl. Lund: Studentlitteratur, 165 s.

Turja, Leena. 2016, Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. I: Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*, 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 41-54

Utbildningsstyrelsen 2016a, *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016*. Opetushallitus Utbildningsstyrelsen: Föreskrifter och anvisningar 2016:17. 63 s.

Utbildningsstyrelsen 2016b, Tillgänglig: http://www.oph.fi/utbildning_och_examina/smabarnspedagogik/103/0/grunderna_for_planen_for_smabarnspedagogik_bereads_pa_utbildningsstyrelsen. Hämtad 15.6.2016

Zhang, Qilong. 2015, *Defining 'meaningfulness': Enabling preschoolers to get the most out of parental involvement*. Waiariki Institute of Technology, New Zealand. Australian Journal of Early Childhood. Volume 40 Number 4 December 2015, pp. 112-120.

Bilaga 1, Infobrev till informanterna

Bästa vårdnadshavare till barn på Barnavårdsföreningens daghem,

Jag studerar på yrkeshögskolan Arcada, på mastersprogrammet inom det sociala området. Ämnet för mitt materarbete är barns och vårdnadshavares delaktighet i daghemsverksamheten, ur vårdnadshavarperspektiv. Bakgrunden till ämnet är de nya grunderna för planen för småbarnspedagogik, som träder i kraft 1.8.2017. I den nya planen poängteras både barnets och vårdnadshavarens delaktighet i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av verksamheten på daghemmet.

Syftet med forskningen är att ta reda på hur vårdnadshavarna ser på sitt eget och på sina barns delaktighet i daghemsverksamheten. På basen av resultaten görs ett förslag på hur delaktigheten på Barnavårdsföreningens daghem skall utvecklas för att bättre stämma överens med vårdnadshavarnas syn på delaktighet.

Därför önskar jag nu hitta vårdnadshavare som är intresserade av ämnet och villiga att ställa upp på en fokusgruppintervju, där ni i en grupp på 5-7 vårdnadshavare, under ledning av mig diskuterar ”delaktigheten på daghemmet”. Arbetet görs på uppdrag av Barnavårdsföreningen i Finland r.f. Diskussionen bandas in, men i det slutliga arbetet kommer man inte att kunna identifiera er. Det är frivilligt att delta i diskussionen och ni får när som helst avbryta ert deltagande.

Anmäl ert intresse till mig så fort som möjligt, eva.edgren@XXXX eller XXXXXXXX, så kan vi komma överens om tid och plats för diskussionen.

Ett stort tack redan på förhand!

Eva Edgren, ped.kand.

Carina Kiukas, handledare
ped.mag. utbildningschef

Bilaga 2, Intervjuguide

Intervjuguide för fokusgruppintervju om barns och vårdnadshavares delaktighet på daghemmen.

1. Vad uppfattar ni med begreppet delaktighet?
2. På vilket sätt är ni delaktiga i era barns daghemsverksamhet?
  - planeringen av verksamheten
  - förverkligandet av verksamheten
  - utvärderingen av verksamheten
3. Vilken form av delaktighet skulle kännas meningsfull för er?
4. På vilket sätt upplever ni att era barn är delaktig i daghemsverksamheten?
  - planeringen av verksamheten
  - förverkligandet av verksamheten
  - utvärderingen av verksamheten
5. På vilket sätt skulle ni önska att era barn skulle vara delaktiga i daghemsverksamheten?

Bilaga 3, Formulär för informerat samtycke

Jag samtycker till att delta i en gruppdiskussion under arbetsrubriken: ”Barns och vårdnadshavares delaktighet i den småbarnspedagogiska verksamheten- ett vårdnadshavar perspektiv”. Jag har fått information om att Eva Edgren kommer att använda materialet från diskussionen i sitt masterarbete för yrkeshögskolan Arcada.

Jag har fått information om forskningens syfte och målsättning samt hur diskussionsmaterialet bearbetas och förvaras. Jag är har också fått information om att diskussionen bandas och att det i det slutliga arbetet kan förekomma vissa citat, men att respondenterna inte kan identifieras. Jag deltar frivilligt i diskussionen och kan när som helst avbryta mitt deltagande.

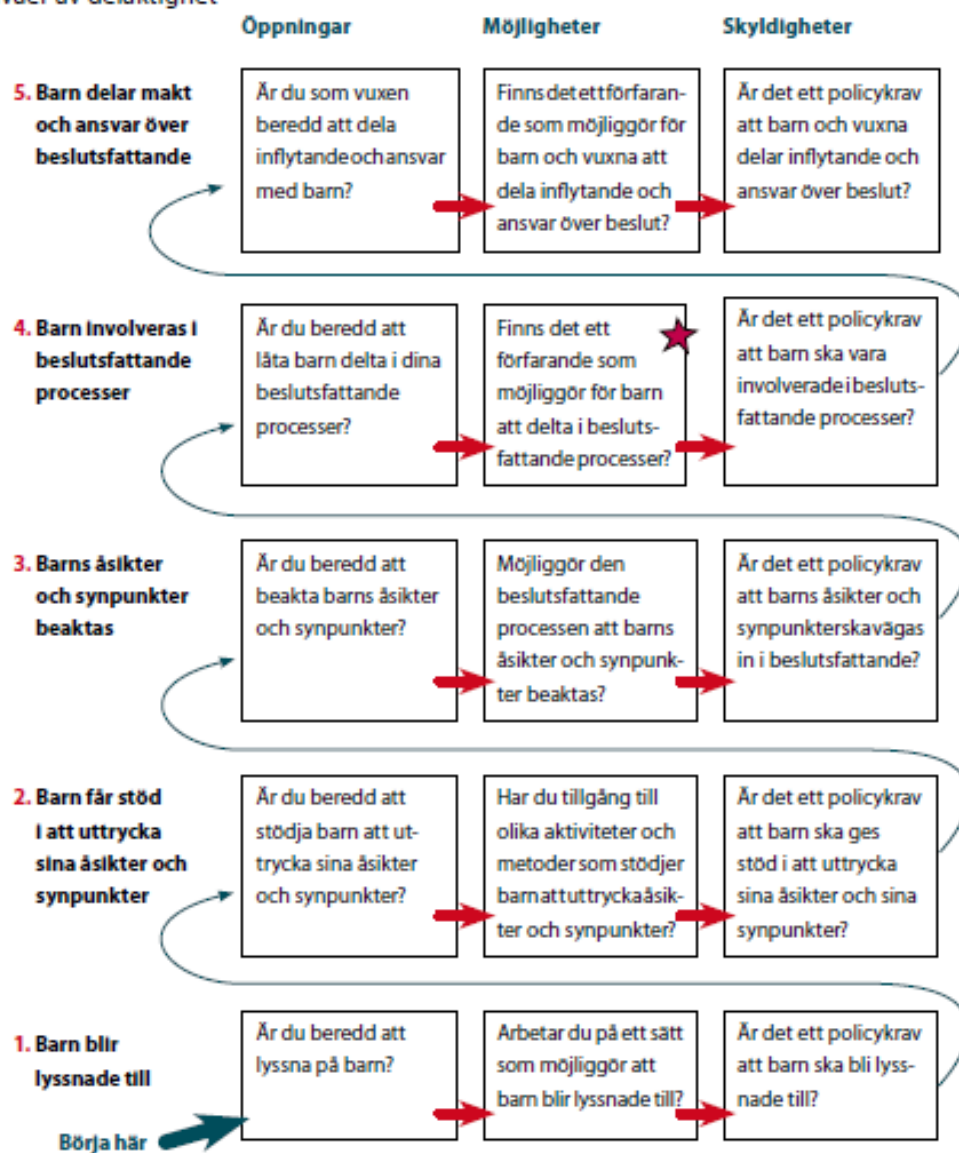
Ort och tid

Underskrift och namnförtydligande

Bilaga 4, Shiers delaktighetsstig

Nivåer av delaktighet

Modellen hämtad ur: Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. Children & Society Vol 15 pp 107 – 117. (Översättning: Sverre Nyborg Wärner för projektet Egen Vätkraft)

 Detta är minimigränsen att uppnå i fall man har signerat FN:s konvention om barnets rättigheter

Shiers delaktighetsstig (Shier 2001b s.5)

Bilaga 5, Harts delaktighets steg

Delaktighetens steg, Roger Harts

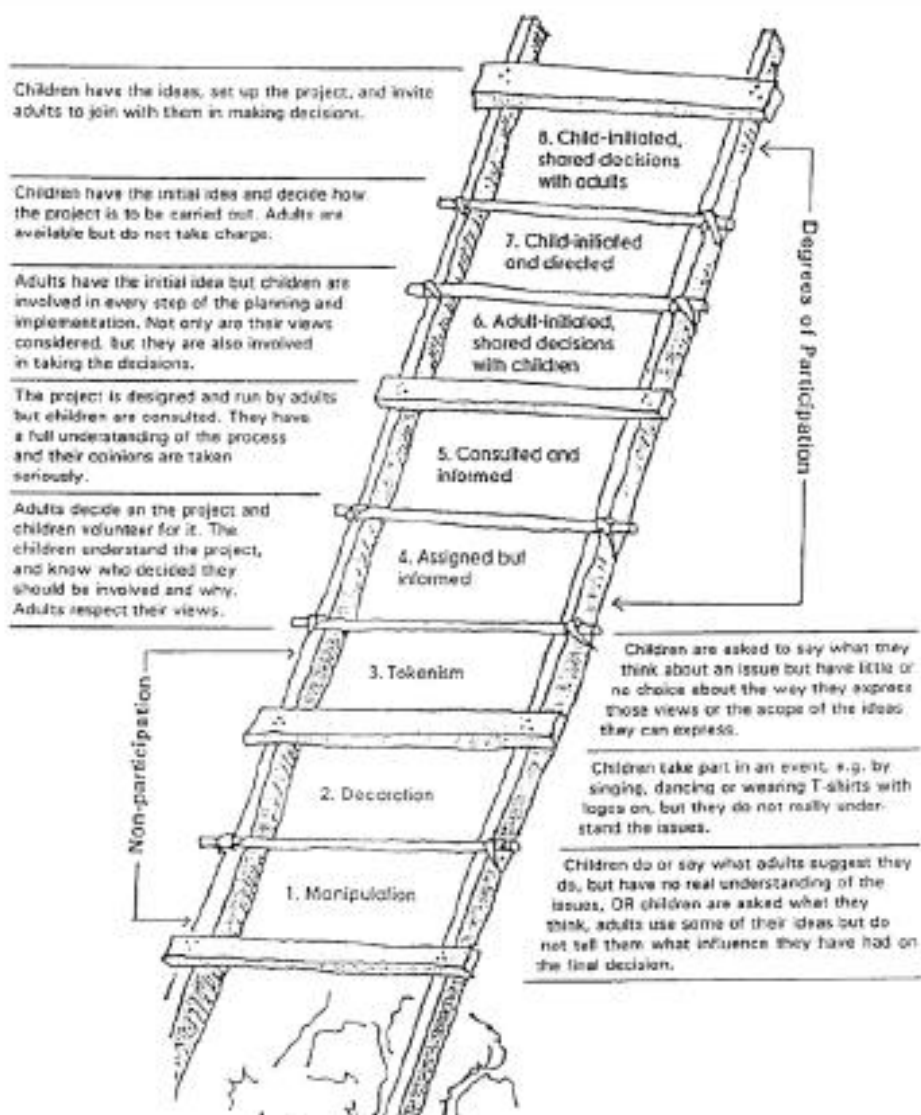

Figure 1: The ladder of participation. (Taken from 'The right to play and children's participation' by Roger Hart, in The Article 31 Action Pack, published by PLAY TRAIN, 1995).

Bilaga 6, Abstraktionstabeller

Vårdnadshavarnas delaktighet

<p>Tillfällen för delaktighet Information på olika språk Lättillgänglig information Tillitsfulla diskussioner Ärlig information Korrekt information Information i god tid</p> <hr/> <p>Kunskap om vardagen Information om profilering Öppnandet av ”facktermer” Information om dagen Information om förändringar i den fysiska miljön</p>	<p>Kärnan i delaktighet</p> <p>Information om pedagogik och verksamhet</p>	<p>Förutsättningar för fungerande kommunikation</p>	<p>SAMARBETE</p>
---	--	---	------------------

<p>Mjuklandning</p> <p>Föräldraförening</p> <p>Utvecklingssamtal</p> <p>Föräldramöten</p> <p>Gruppdiskussioner på föräldramöten</p> <p>Familjefrukost</p> <p>Kontakt med andra föräldrar</p> <p>Dagliga samtal</p> <p>Enskilda samtal</p> <p>Barnen som budbärare</p> <p>Dialog</p>	<p>Fysiska möten</p>	<p>Forum för informationsutbyte</p>	<p>SAMARBETE</p>
<p>e-post</p> <p>Fotografier</p> <p>Filmer</p> <p>Facebook</p> <p>Instagram</p>	<p>Digitala forum</p>		

<p>Utformning av verksamhetsplan</p> <p>Skapa trygghetskänsla</p> <p>Gemensamma målsättningar</p> <p>Känsla av delaktighet för alla</p> <p>Tydliga förväntningar</p> <p>Utnyttja föräldrarnas kompetenser</p> <p>Möjlighet att förbereda sig</p> <p>Stöda barnet</p> <p>Barnet i fokus</p> <p>Tematiska diskussioner</p> <p>Pedagogiska samtal</p> <p>Möjlighet att påverka</p> <p>Inget behov av att påverka verksamheten</p> <p>Höga krav på föräldrarna</p> <p>Tillit till personalen</p> <p>Förebygga problem</p>	<p>Planering av verksamheten</p>	<p>Gemensam värdegrund</p>	<p>SAMARBETE</p>

<p>Tematiska diskussioner</p> <p>Känsla av delaktighet för alla</p> <p>Möjlighet att påverka</p> <p>Deltat i den dagliga verksamheten</p> <p>Utnyttjande av föräldrarnas kompetenser</p> <p>Förbyggande problem</p> <p>Kontakt med andra föräldrar</p> <p>Arbetsro åt personalen</p>	<p>Förverkligandet av verksamheten</p>	<p>Gemensam värdegrund</p>	<p>SAMARBETE</p>
<hr/> <p>Utvärdering under samtal</p> <p>Utvärdering genom enkäter</p>	<p>Utvärdering av verksamheten</p>		

<p>Delta utan att känna sig delaktig</p> <p>Språkliga och kulturella hinder</p> <p>Bristande kommunikation</p> <p>Brist på information</p> <p>Otydliga regler för delaktighet</p> <p>Information med kort varsel</p> <p>Bristande kunskap om vardagen</p> <p>Få tillfällen för informationsutbyte</p> <p>Erbjuds inte möjlighet till delaktighet</p> <p>Bristande informationsflöde personalen emellan</p> <hr/> <p>Risk för krav på prestation</p> <p>Höga förväntningar på föräldrarna</p> <p>Tidspress</p>	<p>Strukturella begränsningar för samarbete</p> <p>Begränsningar med samhällelig bakgrund</p>	<p>Omständigheter som begränsar möjligheten till samarbete</p>	<p>SAMARBETE</p>
---	---	--	------------------

Barnets delaktighet

<p>Möjlighet att få sin röst hörd</p> <p>Olika former och metoder för delaktighet</p> <p>Materialet tillgängligt</p> <p>Möjlighet att påverka verksamheten</p> <p>Val av teman</p> <p>Inkluderande verksamhet</p> <hr/> <p>Diskussion om regler</p> <p>Öva på att förhandla och kompromissa</p> <p>Möjlighet till självständighet</p> <p>Känsla av trygghet</p> <p>Tid för lek</p> <p>Möjlighet att röra sig fritt</p> <p>Stöd i kompis-och syskonrelationer</p> <hr/> <p>Möjlighet att påverka i ”det lilla”</p> <p>Bli erbjuden mångsidig verksamhet</p> <p>Barnen får vara barn, inte för stort ansvar</p>	<p>Känsla av delaktighet för alla barn</p> <p>Påverka atmosfären på daghemmet</p> <p>Fördelningen av ansvar mellan barn och vuxen</p>	<p>Barnet som aktiv aktör i utformandet av sin vardag</p>	<p>DET KOMPETENTA BARNET</p>
---	---	---	----------------------------------